

Suomen hallituksen vastaus kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen estämiseksi toimivan eurooppalaisen komitean (CPT) Suomeen 20.-30. huhtikuuta 2008 tekemästä käynnistä annettuun selontekoon

JOHDANTO

Tähän on koottu Suomen hallituksen vastaus niihin suosituksiin, huomautuksiin ja tietopyyntöihin, jotka sisältyvät kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen estämiseksi toimivan eurooppalaisen komitean (CPT) selontekoon käynnistä, jonka komitea teki Suomeen 20.-30.4.2008. CPT:n selonteko julkaistiin 20. päivänä tammikuuta 2009.

Hallituksen yksityiskohtaiset vastaukset on eritelty CPT:n selonteon liitteen I (luettelo CPT:n suosituksista, huomautuksista ja tietopyynnöistä) mukaisesti. Selkeyden vuoksi vastauksessa on käytetty samoja otsikoita ja noudatettu samaa järjestystä kuin komitean selonteon liitteessä.

Suomen hallitus arvostaa suuresti CPT:n antamia hyödyllisiä suosituksia ja huomautuksia, jotka auttavat Suomen viranomaisia vapautensa menettäneiden olosuhteiden kehittämässä.

Suomen hallitus haluaa kiittää CPT:ta erittäin hyvästä ja sujuvasta yhteistyöstä kaikissa vierailukäyntiin liittyvissä asioissa.

LUETTELO CPT:N SUOSITUKSISTA, HUOMAUTUKSISTA JA TIETOPYYNNÖISTÄ

Yhteistyö

huomautukset

- **Komitea luottaa siihen, että Suomen viranomaiset ryhtyvät toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että poliisilaitoksille päästään ilman 5 kohdassa kuvattuja viiveitä seuraavien käyntien aikana. Tähän pitäisi sisältyä asianmukaisen tiedon välittäminen koko asianomaiselle henkilökunnalle CPT:n mandaatista ja työskentelytavoista (5 kohta).**

Sisäasiainministeriön poliisiosasto tiedotti 9.4.2008 asianmukaisesti etukäteen poliisin lääninjohtojen kautta kaikille poliisilaitoksille CPT-valtuuskunnan tulevasta vierailusta. Poliisiosaston saamien tietojen mukaan Seinäjoen poliisilaitoksella tapahtui noin 15 minuutin mittainen viivästys palvelupäivystäjän tarkistaessa vierailijoiden statuksen. Saatujen tietojen mukaan viivästys johtui poliisilaitoksen sisäisestä tiedonkatkoksesta.

Suomessa poliisin toimitiloissa on lisääntyneiden turvallisuushkien vuoksi viime vuosina kiinnitetty erityistä huomiota rakenteelliseen turvallisuuteen ja henkilöturvallisuuteen. Sisäasiainministeriön lausunnon mukaan poliisi tekee kaikkensa, jotta valtuuskunta seuraavalla kerralla pääsee viivytyksettä tutustumaan haluamiinsa kohteisiin.

Poliisilaitokset

Suojakeinot epäasiallisen kohtelun ehkäisemiseksi

suositukset

- **jaksoa, jonka ajan kiinniotetulta/pidätetyltä henkilöltä voidaan evätä oikeus ilmoittaa tilanteestaan lähimmälle sukulaiselleen tai muulle aiheelliselle henkilölle lyhennetään huomattavasti (esimerkiksi 48 tuntiin) (12 kohta);**
- **ne tilanteet, joissa oikeutta ilmoittaa kiinniottamisesta voidaan viivyttää, määriteltäisiin tarkemmin ja mahdollinen viivytys henkilön oikeudessa ilmoittaa tilanteestaan jollekin henkilölle alistettaisiin ylemmän poliisiviranomaisen hyväksyttäväksi (12 kohta);**
- **Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 2 luvun 2 §, jolla rajoitetaan oikeutta ilmoittaa kiinniotosta joissakin tapauksissa, tulee kumota (12 kohta);**

Poliisin säilyttämien henkilöiden käsittelystä annetun lain (841/2006), jäljempänä putkalaki, mukaan tutkintavangille ja kiinni otetulle on varattava tilaisuus ilmoittaa lähiomaiselleen tai muulle läheiselleen ottamisesta säilytystilaan. Kiinni otetulle ei kuitenkaan tarvitse varata tilaisuutta ilmoittamiseen, jos hänet vapautetaan 12 tunnin kuluessa kiinni ottamisesta ja

tilaisuuden varaamiseen ei ole erityisiä syitä.

Pidätetyn ottamisesta säilytystilaan on ilmoitettava pidätetyn osoituksen mukaan hänen lähiomaiselleen tai muulle läheiselleen. Jos ilmoittamisesta on erityistä haittaa rikoksen selvittämiseksi, ilmoittamista voidaan lykätä enintään siihen saakka, kun tuomioistuimien ottaa pidätettyä koskevan vangitsemisvaatimuksen käsiteltäväksi. Ilmoitusta ei saa ilman erityistä syytä tehdä vastoin pidätetyn tahtoa. Henkilön tahto ilmoituksen tekemättä jättämisestä on otettava huomioon, jollei kysymyksessä ole nuori henkilö, jolloin ilmoituskynnystä tulee madaltaa.

Lähiomainen saattaa olla epäiltynä samasta teosta tai tekokokonaisuudesta kuin pidätetty. Tällöin lähiomaiselle ilmoittaminen saattaa aiheuttaa edellä mainitussa pykälässä tarkoitettua erityisen haittaa rikoksen selvittämiseksi. Pidätetyllä on kuitenkin aina oikeus ilmoittaa tilanteestaan avustajalleen.

Vapauden menettämisestä on käytännössä pääsääntöisesti ilmoitettu kohtuullisen ajan kuluessa ja viimeistään ennen pidätysajan päättymistä vapautensa menettäneen osoittamalle henkilölle. Tarkkoja tuntirajoja ei ole ohjeistuksessa asetettu, koska kohtuullinen aika on määrittynyt tapauskohtaisesti ja riippunut erityisesti siitä seikasta, miten vaikeasti selvittävää rikoksesta on kulloinkin kysymys. Ilmoittamatta jättäminen on erittäin poikkeuksellista. Nykyisessä laissa ilmoittamatta jättäminen on rajattu kestoiltaan lyhyisiin kiinniottoihin ja ilmoittamisen lykkääminen tilanteisiin, joissa ilmoittamisesta olisi erityistä haittaa rikoksen selvittämiseksi. Erityinen haitta on aina pystyttävä tarvittaessa perustelemaan, joten jo tällä ilmoittamatta jättäminen rajautuu tilanteisiin, joissa se on ehdottoman tärkeää rikostutkinnan kannalta. Viime kädessä tutkinnanjohtaja tekee päätöksen asiassa.

Esitutkinta-, pakkokeino- ja poliisilainsäädäntöä uudistava oikeusministeriön asettama toimikunta (Dno OM/021/2006) on saanut työnsä valmiiksi. Toimikunta ehdottaa poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 2 luvun 2 §:n muuttamista CPT:n esittämällä tavalla siten että ilmoittamista voitaisiin päällystään kuuluvan poliisimiehen päätöksellä lykätä enintään kaksi vuorokautta kiinniottamisesta. Ehdotetun pykälän mukaan:

Tutkintavangille on varattava tilaisuus ilmoittaa läheiselle tai muulle henkilölle vapaudenmenetyksestään.

*Pidätetyn ja kiinni otetun vapaudenmenetyksestä on ilmoitettava pidätetyn ja kiinni otetun osoituksen mukaan hänen läheiselleen tai muulle henkilölle. Jos ilmoittamisesta on erityistä haittaa rikoksen selvittämiseksi, ilmoittamista pidättämisestä voidaan päällystään kuuluvan poliisimiehen päätöksellä lykätä enintään **kaksi vuorokautta kiinniottamisesta** ja ilmoittamista kiinniottamisesta voidaan lykätä tai se voidaan jättää tekemättä. Ilmoitusta ei saa ilman erityistä syytä tehdä vastoin pidätetyn tai kiinni otetun tahtoa.*

- **on ryhdyttävä toimenpiteisiin, jotta voidaan huolehtia siitä, että poliisin kiinni ottamalla henkilöillä on täysimääräinen oikeus avustajan käyttämiseen heti kiinniottamisen alusta alkaen (13 kohta);**

Esitutkintalain (449/1987) 10 §:n 1 momentin mukaan asianosaisella on oikeus käyttää esitutkinnassa avustajaa. Sisäasiainministeriön antamassa 1.10.2008 voimaan tullessa ohjeessa (Ohje poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta (SMDno-2008/767) korostetaan muun muassa jo aiemmin voimassa ollut velvoitetta siitä, että rikoksen takia kiinniotetulle on viipymättä ilmoitettava aina kaikista lainmukaisista oikeuksistaan mm. oikeudesta käyttää avustajaa esitutkinnassa. Poliisilaitoksilla on myös käytössään sisäasiainministeriön poliisiosaston laatima tiedote vapautensa menettäneelle jaettavaksi niistä vapautensa menettäneen oikeuksista, jotka henkilölle tulee tehdä tiettäväksi. Sisäasiainministeriön käsityksen mukaan määräystä on noudatettu.

On huomattava, että kiinni otettu, yöaikana tapahtuvaa kiinniottoa lukuun ottamatta, pääsääntöisesti kuulustellaan heti tai mahdollisimman pian kiinnioton jälkeen. Jos kiinni otettu haluaa käyttää tällöin avustajaa kuulustelussa, hänellä ei tosiasiallisesti voi olla puhelinkeskustelua lukuun ottamatta mahdollisuutta, käyttää avustajaa ennen ensimmäistä kuulustelua ennen kuin avustaja on saapunut kuulustelupaikalle.

Jos kiinni otettua ei kuulustella heti kiinnioton jälkeen, ohjeen mukaan on kiinnitettävä huomiota siihen, että kiinni otetulle ennen säilytyshuoneeseen sijoittamista ilmoitetaan oikeudesta käyttää avustajaa esitutkinnassa. Tällöin kiinni otettu harkitsee itse tarvitseeko hän avustajaa kuulustelussa.

Jos pidätetylle ei ole tämän tahdosta huolimatta annettu mahdollisuutta tavata avustajaa ennen vangitsemisoikeudenkäyntiä, poliisi on menetellyt virheellisesti. Sisäasiainministeriön tietoon ei ole kuitenkaan tullut, ettei poliisi olisi esitutkinnassa antanut pidätetylle lainkaan mahdollisuutta tavata avustajaa tämän pyynnöstä huolimatta.

- **on ryhdyttävä toimenpiteisiin tarvittaessa muuttamalla lakia poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta, jotta voidaan varmistaa, että poliisin säilyttämällä henkilöillä on todellinen oikeus tulla halutessaan tutkituksi valitsemansa lääkärin toimesta (sen lääkärintarkastuksen lisäksi, jonka poliisin kutsuma lääkäri on suorittanut) niin, että pidätetyn henkilön valitseman lääkärin tarkastus voidaan suorittaa hänen omalla kustannuksellaan (16 kohta);**

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelua koskevan lain 5 luvun 5 §:ssä säädetään vapautensa menettäneen terveydenhuollosta. Terveydenhuollon järjestää se kunta tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymä, jonka toimintayksikössä hoidon järjestäminen on tarkoituksenmukaista. Hoidon edellyttämässä järjestelyissä poliisi ja vapautensa menettäneen kotikunta toimivat yhteistyössä.

Suomessa poliisi turvautuu kiinni otettujen lääkärintarkastusten osalta pääsääntöisesti siis yleiseen terveyskeskuspalveluun. Vapautensa menettänyt henkilö viedään terveyskeskukseen, jossa kuka tahansa vuorossa oleva lääkäri tekee tarkastuksen. Poliisi ei siis voi lääkäriä valita. Joissakin poikkeustapauksissa voidaan terveyskeskuksesta kutsua kulloinkin päivystävä lääkäri poliisin tiloihin tarkastusta suorittamaan, mutta tällainen menettely on suhteellisen harvinainen. Silloinkaan poliisi ei valitse lääkäriä, vaan paikalle tulee se lääkäri, joka päivystää ja jolla on mahdollisuus saapua paikalle.

Terveyskeskuslääkärin tarkastuksen lisäksi on tarkoituksetonta suorittaa toista yleislääkäritasoista lääkärintarkastusta tutkintavangin nimeämän lääkärin toimesta. Terveyskeskuslääkärit ovat laillistettuja lääkäreitä ja toimivat virkavastuulla. On selvää, että tarkastusta suorittava terveyskeskuslääkäri saatuaan havainnon vapautensa menettäneen

erikoislääkärin tarpeesta voi kirjoittaa henkilölle lähetteen erikoislääkärille.

Vapautensa menettäneellä on oikeus omalla kustannuksellaan saada lääkitystä, tutkimusta ja muuta terveydenhuoltoa säilytystilassa tai tarvittaessa säilytystilan ulkopuolella poliisin järjestämän lääkärin läheteellä lääketieteellisen arvioinnin pohjalta. Jos poliisin kutsuma laillistettu terveyskeskuslääkäri, joka ei ole siis poliisin palkkalistoilla, tekee sellaisen lääketieteellisen arvion, ettei henkilöllä ole terveydellistä tarvetta lääkärinapuun, voidaan tästä yleisen elämäkokemuksen mukaan päätellä, että oikeutta toisen lääkärin suorittamaan lääketieteelliseen arvioon saatetaan käyttää tutkinnan haittaamistarkoituksessa, jolloin tästä aiheutuu vaaraa vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoitukselle. Tällöin viime kädessä tutkinnanjohtaja ei anna lupaa toisen lääkärin suorittamaan lääkärintarkastukseen.

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelua koskevan lainsäädännön toteutumisen seurannan yhteydessä selvitetään tarve lain säännöksen selkeyttämiseksi näiltä osin.

- **Suomen viranomaisten tulee ryhtyä toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että täydelliset ja asianmukaiset suulliset tiedot oikeuksista annetaan järjestelmällisesti kaikille poliisin kiinni ottamille henkilöille heti heidän vapautenmenetyksensä alusta alkaen (eli heti siitä hetkestä alkaen, jolloin asianomaisten henkilöiden on jätävä poliisin suojiin). Oikeuksista kertovien tietolomakkeiden tulisi selkeästi selvittää kaikki poliisin toimesta vapautensa menettäneiden henkilöiden oikeudet (mukaan lukien oikeus saada paikalle valitsemansa lääkäri), ja ne tulisi antaa järjestelmällisesti kaikille kiinniotetuille henkilöille heti, kun heidät on tuotu poliisilaitokselle. Erityisesti tulisi huolehtia siitä, että kiinniotetut henkilöt todella pystyvät ymmärtämään oikeutensa; poliisiviranomaisten tehtävä on varmistaa tämä asia ja huolehtia todistettavasti siitä, että näitä oikeuksia kunnioitetaan käytännössä, ja ryhtyä asianmukaisiin toimenpiteisiin, mikäli näin ei tapahdu. Lisäksi kiinniotettuja henkilöitä tulisi pyytää varmistamaan allekirjoituksellaan, että he ovat saaneet tiedot oikeuksistaan ja mainita tarkka ajankohta, jolloin tämä tapahtui (18 kohta);**

Poliisin tiloihin otetaan säilytettäväksi taustaltaan ja ominaisuuksiltaan hyvin erilaisia henkilöitä, joiden kyky muodostaa käsityksiä poliisin ilmoittamista asioista vaihtelee. Tämän vuoksi sisäasiainministeriön poliisiosasto on edellä mainitussa ohjeessaan (SMDno-2008-767) korostanut vapautensa menettäneiden oikeutta saada tietoa kaikista oikeuksistaan. Poliisilaitoksilla on käytössään sisäasiainministeriön poliisiosaston laatima tiedote vapautensa menettäneelle jaettavaksi niistä vapautensa menettäneiden oikeuksista, jotka henkilölle tulee tehdä tiettäväksi.

Edelleen ohjeessa on korostettu vapautensa menettäneelle henkilölle eri vaiheissa tehtävien toimenpiteiden dokumentoinnin ja kirjaamisen suurta merkitystä sekä vapautensa menettäneiden että säilytystilojen henkilökunnan oikeusturvan kannalta.

- **on ryhdyttävä toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että henkilön menettäessä vapautensa poliisin toimesta mistä syystä tahansa, vapautenmenetys kirjataan viipymättä asianmukaisesti (19 kohta);**
- **kaikilla poliisilaitoksilla on pidettävä vakiomuotoisia ja kattavia rekistereitä, jotka sisältävät kaikki henkilön säilytystä koskevat seikat (mukaan lukien siirrot laitosten välillä) ja kaikki siihen liittyvät suoritettavat toimenpiteet (19 kohta);**

Edellä mainitussa uudessa asetuksen tasoisessa normistossa (valtioneuvoston ja sisäasiainministeriön asetukset, 645/2008 ja 646/2008) sekä hallinnollisessa putkaohjeessa painotetaan nimenomaan vapautensa menettäneen henkilön säilöönottoon eri vaiheissa liittyviä kirjauksia ja pöytäkirjaamisia vapaudenmenetyksen alkamishetkestä sen päättymiseen asti. Poliisin tiloihin otettavat vapautensa menettäneet henkilöt kirjataan poikkeuksetta kiinniotettujen ja pidätettyjen (KIP) rekisteriin, joka on osa poliisiasian tietojärjestelmää (PATJA:a).

Siinä vaiheessa, kun uuden lainsäädännön toteutumista seurataan ja poliisiasian tietojärjestelmän (PATJA) kokonaisuudistus aloitetaan, on mahdollista myös arvioida erilaisten tietolomakkeiden sisällön asianmukaisuutta ja ajantasaisuutta. Lainsäädännön muutoksen myötä tullaan poliisin henkilöstölle antamaan myös asianmukaista työpaikkakoulutusta.

- **Suomen viranomaisten on ryhdyttävä toimenpiteisiin kehittääkseen erityisen järjestelmän poliisin säilytystilojen riippumattomaan valvontaan. Ollakseen mahdollisimman tehokkaita valvontakäyntien tulisi toistua usein ja tapahtua ilman etukäteisilmoitusta. Lisäksi valvontaelimille tulisi antaa valtuudet keskustella kahden kesken pidätettyjen henkilöiden kanssa ja tutkia kaikkia heidän kohteluunsa liittyviä asioita (säilytyksen aineelliset olosuhteet; kirjaukset ja muu dokumentaatio, kiinniotettujen henkilöiden oikeuksien toteutuminen, jne.) (20 kohta).**

Suomessa on toimiva ja riippumaton valvontajärjestelmä. Suomen viranomaistoiminnan laillisuusvalvonta on järjestetty kattavasti. Eduskunnan oikeusasiamies on viranomaistoiminnan lainmukaisuutta valvova riippumaton laillisuusvalvontaelin, joka tekee säännönmukaisia tarkastuksia muun muassa poliisivankiloihin.

Myös poliisin omaa sisäistä laillisuusvalvontajärjestelmää on viimeisten vuosien aikana kehitetty voimakkaasti. Sisäasiainministeriössä poliisin ylijohdossa on oma poliisitoiminnan lainmukaisuutta valvova laillisuusvalvontayksikkö. Poliisiorganisaation uudistamisen yhteydessä perustettavaan poliisihallitukseen on tarkoitus perustaa laillisuusvalvontayksikkö. Lisäksi poliisilaitosten esimiesvalvonta kattaa myös säilytystilat ja -olosuhteet.

Poliisiorganisaatiota ollaan parhaillaan uudistamassa ja keskusvirastotyyppisen poliisihallituksen olisi tarkoitus aloittaa toimintansa 1.1.2010. Se toimisi poliisin ylijohdona sekä johtaisi ja ohjaisi operatiivista poliisitoimintaa.

Poliisihallituksen henkilöstö koostuisi nykyisestä poliisin ylijohdosta ja poliisin lääninjohdoista. Poliisihallitusta johtaisi poliisiylijohtaja ja poliisihallitus jakautuisi tämän hetkisten suunnitelmien mukaan seitsemään vastuualueeseen. Kutakin vastuualueetta johtaisi poliisijohtaja. Suoraan poliisihallituksen alaisia poliisiyksiköitä olisivat poliisilaitokset ja poliisin valtakunnalliset yksiköt keskusrikospoliisi, suojelupoliisi ja liikkuva poliisi sekä Poliisiammattikorkeakoulu ja Poliisin tekniikkakeskus. Sisäasiainministeriö vastaisi poliisihallituksen ja poliisihallitus alaistensa yksiköiden tulosoikeuksista.

Poliisihallitukseen on tarkoitus tämän hetkisten suunnitelmien mukaan perustaa pelkästään laillisuusvalvontaan keskittynyt yksikkö, jonka tehtävänä olisi poliisitoimen valtakunnallinen laillisuusvalvonta. Perustettavaksi aiotun laillisuusvalvontayksikön henkilöstövahvuutta ei kuitenkaan ole suunniteltu vahvistettavaksi merkittävästi nykyisestä.

Lisäksi poliisilaitosten esimiesvalvonta kattaa edelleen myös säilytystilat ja -olosuhteet.

huomautukset

- **jos nykyinen lainsäädäntö rajoittaa "vähäisestä rikoksesta" epäiltyjen henkilöiden oikeutta avustajan saamiseen ja heidän oikeuksistaan ilmoittamiseen, tällaiset rajoitukset tulisi poistaa (15 ja 17 kohta).**

Esitutkintalain 44 §:n mukaan yksinkertaisissa ja selvissä asioissa saadaan toimittaa suppea esitutkinta, jos teosta ei ole yleisen rangaistuskäytännön mukaisesti odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa. Suppeassa esitutkinnassa ei ole myöskään tutkinnanjohtajaa. Kuulustelukertomukseen merkitään vain kuulusteltavan lausuman pääsisältö, joka voidaan kirjata kuulustelupöytäkirjan sijasta muuhun asiakirjaan. Suppea esitutkinta saadaan toimittaa tekemättä tutkittavalle selkoa oikeudesta avustajan käyttöön. Tällaisia yksinkertaisia ja selviä asioita ovat muun muassa liikennesakot, joissa ylinopeussakon antaa tiedoksi poliisimies. Tavanomaista on, että ylinopeussakot annetaan nk. tien päällä poliisijoneuvossa. Sakotettavaa ei käytännössä viedä poliisin säilytystiloihin, vaan sakon saatuaan henkilö jatkaa matkaansa omalla ajoneuvollaan. Sakon määräämiseen ja samalla sakotettavan oikeusturvaan liittyvä muutoksenhaku/valitusohjaus annetaan henkilölle samalla kertaa.

Edellä kohdassa 12 mainittu oikeusministeriön asettama toimikunta on pohtinut asiaa ja ehdottaa, että nykyisen esitutkintalain 44 §:n 2 ja 3 momentissa oleva suppean esitutkinnan sisältöä koskeva sääntely sijoitettaisiin uuden esitutkintalain 11 luvun 2 §:ään. Pykälään sisällytettäisiin suppean esitutkinnan käyttämisen edellytyksiä koskevat säännökset.

Edellä kohdassa 12 mainittu toimikunta ei ehdottanut muutosta ilmoittamisvelvollisuuteen tältä osin. Kiinniotetulle, pidätetylle ja vangitulle on kuitenkin aina ilmoitettava kirjallisesti oikeudesta käyttää valitsemaansa avustajaa. Vaikka suppeassa esitutkinnassa ei olisi ilmoittamisvelvollisuutta, kuultavalla olisi kuitenkin oikeus tällöinkin käyttää valitsemaansa avustajaa.

tietopyynnöt

- **Suomen viranomaisten kommentit pidätettyjen henkilöiden valituksista siitä, että poliisi oli estänyt heitä valitsemasta vapaasti avustajaansa ja määrännyt heille *viran puolesta* lakimiehet, jotka asianomaisten henkilöiden mukaan "työskentelevät poliisin kanssa" (14 kohta);**

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 2 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan rikoksesta epäillyllä on oikeus itse huolehtia puolustuksestaan esitutkinnassa ja oikeudenkäynnissä. Esitutkintalain 45 §:n 1 momentin mukaan asianosaisen avustajana esitutkinnassa saa toimia asianajaja tai julkinen oikeusavustaja taikka muu oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan oikeudenkäyntiasiamieheksi kelpoinen henkilö.

Avustajana ei yksittäistapauksessa saa toimia se, joka:

1) on toiminut rikoksesta epäillyn neuvonantajana tutkittavassa tai siihen välittömästi liittyvässä rikoksessa;

- 2) toimii toisen rikoksesta epäillyn avustajana tutkittavaa tai siihen välittömästi liittyvää rikosta koskevassa asiassa, mikäli hänen toimimisensa asianosaisen avustajana oletettavasti vaikeuttaa merkittävästi asian selvittämistä;
- 3) toimii tai on toiminut tutkittavaa tai siihen välittömästi liittyvää rikosta koskevassa asiassa pakkokeinolain 5 a luvun 6 a §:ssä tarkoitettuna julkisena asiamiehenä;
- 4) harjoittaa oikeudellisten toimeksiantojen hoitamista yhdessä sellaisen henkilön kanssa, joka 1-3 kohdassa tarkoitettua syytä ei saisi toimia asianosaisen avustajana;
- 5) on epäilty tai todistajana tutkittavaa tai siihen välittömästi liittyvää rikosta koskevassa asiassa; tai
- 6) on virkamiehenä tai muuten julkista valtaa käyttäen osallistunut toimenpiteisiin tutkittavassa tai siihen välittömästi liittyvässä rikoksessa taikka tällaista rikosta koskevassa asiassa.

Mainitun pykälän 3 momentin mukaan avustajan hyväksyy tutkinnanjohtaja. Jos joltakulta on evätty oikeus toimia avustajana esitutkinnassa, asianosaiselle on varattava tilaisuus hankkia kelpoisuusvaatimukset täyttävä avustaja. Tutkintaa ei kuitenkaan tarvitse tämän vuoksi viivytellä.

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa säädetyn lain 2 luvun 1 §:n 3 momentin mukaan epäillylle on määrättävä puolustaja viran puolesta, kun:

- 1) epäilty ei kykene puolustamaan itseään;
- 2) epäilty, jolla ei ole puolustajaa, on alle 18-vuotias, jollei ole ilmeistä, ettei hän tarvitse puolustajaa;
- 3) epäillyn valitsema puolustaja ei täytä puolustajalle asetettavia vaatimuksia tai kykene asianmukaisesti puolustamaan epäiltyä; tai
- 4) siihen on muu erityinen syy.

Mainitun luvun 4 §:n 1 momentin mukaan puolustajan määrää se tuomioistuin, jossa rikosasia on vireillä tai jossa se voidaan panna vireille.

Poliisin on siis viran puolesta varattava rikoksesta epäillylle tilaisuus hankkia avustaja. Poliisi ei voi kuitenkaan määrätä jotakin tiettyä asianajajaa/lakimiestä toimimaan epäillyn avustajana. Epäilyllä on itse oikeus valita avustajansa ja tutkinnanjohtajalla on toimivalta hyväksyä avustaja. Poliisi voi myös epäillyn pyynnöstä avustaa epäiltyä avustajan valitsemisessa. Tällöin poliisi pääsääntöisesti ottaa yhteyttä asianajajaluettelossa lueteltuihin asianajajiin. Asianajajien toimintaa valvovat asianajajayhdistyksen hallitus ja valtioneuvoston oikeuskansleri. Asianajajat ovat täysin riippumattomia poliisista.

Sisäasiainministeriön lausunnon mukaan ministeriön poliisiosaston tiedossa ei ole tätä asiaa koskevia kanteluita. Avustajan tulee kuitenkin täyttää esitutkintalaissa säädettyt kriteerit.

Oikeusapulain (257/2002) 1 §:n mukaan oikeusapua annetaan valtion varoin henkilölle, joka tarvitsee asiantuntevaa apua oikeudellisessa asiassa ja joka taloudellisen asemansa vuoksi ei kykene itse suorittamaan sen hoitamisen vaatimia menoja. Oikeusapuun kuuluvat muun muassa oikeudellinen neuvonta, tarpeelliset toimenpiteet sekä avustaminen tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa.

Lain 8 §:n 1 momentin mukaan oikeusapua antaa julkinen oikeusavustaja. Tuomioistuinasioissa ja eräissä muissa laissa määritellyissä tilanteissa avustajaksi voidaan

kuitenkin määrätä myös tehtävään suostumuksensa antanut yksityinen avustaja.

Pykälän 2 momentin mukaan rikosasiassa epäillyn avustajaksi on määrättävä julkinen oikeusavustaja tai asianajaja taikka erityisestä syystä muu oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittanut henkilö, jos epäilty on pidätetty tai vangittu, jos häntä epäillään tai hänelle vaaditaan rangaistusta rikoksesta, josta ei ole säädetty lievempää rangaistusta kuin neljä kuukautta vankeutta, tai tällaisen rikoksen yrityksestä tai osallisuudesta siihen taikka jos epäilty on 18 vuotta nuorempi. Saman pykälän 3 momentin mukaan oikeusavun saajan itse ehdottama kelpoisuusvaatimukset täyttävä henkilö on määrättävä avustajaksi, jolleivät erityiset syyt toisin vaadi.

Sisäasiainministeriön lausunnon mukaan poliisi tarjoaa käytännössä paikkakunnalla toimivaa julkista oikeusavustajaa vapautensa menettäneen halutessa itselleen oikeusapua. Poliisiosaston tiedossa ei ole tapauksia, joissa poliisi olisi toiminut vastoin vapautensa menettäneen vaatimusta tämän halutessa oikeusavustajakseen jotakin muuta henkilöä kuin julkista oikeusavustajaa.

- **Suomen viranomaisten kommentit tämän selonteon 16 kohdassa esille otetusta kysymyksestä (16 kohta)**

Tältä osin viitataan edellä kohdassa 16 todettuun.

- **onko poliisin suorittamassa alaikäisen henkilön kuulustelussa läsnä olevan "todistajan" aina oltava joku poliisista riippumaton henkilö (17 kohta).**

Esitutkintalain 30 §:n mukaan kuulusteltavan pyynnöstä on kuulustelussa oltava läsnä luotettava ja esteetön todistaja. Rikostutkija voi myös omasta aloitteestaan kutsua todistajan saapuville. Jollei kuulustelua voida tutkintaa vaarantamatta viivyttää, se saadaan kuulusteltavan pyynnöstä huolimatta pitää ilman todistajaa. Kahdeksaatoista vuotta nuorempaa epäiltyä ei kuitenkaan saa kuulustella ilman todistajaa, paitsi jos kuulustelussa on läsnä hänen avustajansa tai laillinen edustajansa taikka sosiaalilautakunnan edustaja.

Ennen kuulustelua kuulusteltavalle on ilmoitettava hänen oikeudestaan pyytää kuulustelutodistaja paikalle.

Kahdeksaatoista vuotta nuorempaa henkilöä kuulusteltaessa on siis aina oltava läsnä joko todistaja, hänen avustajansa tai laillinen edustajansa taikka sosiaalilautakunnan edustaja.

Säilytysolot

suositukset

- **Suomen viranomaiset ryhtyvät toimenpiteisiin poliisin selleissä havaittujen puutteiden korjaamiseksi (22 kohta);**
- **ryhdytään toimenpiteisiin Töölön selviämisasemalla havaittujen puutteiden korjaamiseksi (24 kohta)**
- **ryhdytään toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että Töölön selviämisasemalla on**

jatkuvasti paikalla sairaanhoitaja (24 kohta);

Sisäasiainministeriön lausunnon mukaan poliisiosaston ohjauskeino alaisen hallinnon suuntaan on vuosittain järjestettävät tuloskeskustelut. Poliisiosasto tulee seuraavan vuosittaisen Helsingin poliisijohdon kanssa käytävän hallinnollisen tuloskeskustelun yhteydessä ottamaan esille kaikki valtuuskunnan havaitsemat epäkohdat mm. Töölön selviämisaseman sairaanhoitojärjestelyissä ja rakenteellisissa parannuksissa.

- **kaikille Suomen poliiseille järjestetään erikoiskoulutusta päihtyneiden hoidossa ja sellaisten sairauksien ja niiden oireiden tunnistamisessa, joiden voidaan erehdyksessä arvella aiheutuvan päihtymyksestä tai joita päihtymystila voi pahentaa (25 kohta);**

Poliisin perustutkintoon kuuluvaan ammattiaineeseen nimeltä "yleinen poliisioppi", sisältyy opetusosio, jossa paneudutaan muun muassa erityisesti päihtyneiden käsittelyyn liittyviin kysymyksiin. Erillisiä erityiskursseja ei näiltä osin järjestetä poliisioppilaitoksissa. Sisäasiainministeriön antamassa 1.10.2008 voimaan tullessa poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelua (SMDno-2008-767) koskevassa ohjeessa ja sen liitteessä on nimenomaisesti annettu ohjeita muun muassa päihtymystilaa oireiltaan muistuttavien sairauksien tunnistamiseksi.

- **tehdään järjestelyjä sen varmistamiseksi, että sairaanhoitaja on nopeasti saatavilla silloin, kun päihtyneitä henkilöitä säilytetään poliisilaitoksilla (25 kohta);**

Kunnallisissa terveyskeskuksissa on ympärivuorokautinen päivystys, joten käytännössä sairaanhoitopalvelua on saatavissa tarpeen vaatiessa nopeasti sellaisiin poliisilaitoksiin, joissa säilytetään päihtyneitä.

Sisäasiainministeriön lausunnon mukaan poliisiosaston tietoon ei ole tullut tapauksia, joissa sairaanhoitopalvelua ei olisi tarpeen vaatiessa ollut saatavilla niillä poliisiasemilla, joissa säilytetään päihtyneitä.

- **kaikki asiaankuulumattomat esineet poistetaan heti kaikista sellaisista poliisin tiloista, joissa henkilöitä voidaan säilyttää tai kuulustella. Kaikki rikostutkinnan yhteydessä takavarikoidut esineet tulisi merkitä erilliseen rekisteriin, varustaa merkinnöillä (joista käy ilmi tapaus, johon ne liittyvät) ja pitää niitä varten tarkoitettussa varastossa (26 kohta).**

Kaikista rikosten esitutkinnan yhteydessä takavarikoitavista esineistä ja todisteista on tehtävä merkintä takavarikkopöytäkirjaan ja erilliseen poliisin rekisteriin. Niissä poliisin tiloissa, joissa kuulustellaan tai säilytetään henkilöitä, ei saa säilyttää tällaista materiaalia. Sisäasiainministeriön poliisiosasto on kiinnittänyt kyseisen poliisilaitoksen huomiota asiaan.

huomautukset

- **Suomen viranomaisia pyydetään tarkistamaan, että päihtyneille henkilöille sopivien patjojen määrä on riittävä Tampereen kihlakunnan poliisilaitoksella (23 kohta).**

Sisäasiainministeriön poliisiosaston ohjauskeino alaisen hallinnon suuntaan on vuosittain järjestettävät tuloskeskustelut. Poliisiosasto keskustelee riittävästä patjojen määrästä

asianomaisen lääninhallituksen poliisijohdon kanssa, jonka tehtävänä on määrätä Tampereen poliisilaitos huolehtimaan siitä, että päihtyneille soveltuvia ehjiä patjoja on oltava käytettävissä riittävä määrä.

Tutkintavankien säilyttäminen poliisilaitoksilla

suositukset

- **on ryhdyttävä toimenpiteisiin, jotta:**

- **varmistetaan, että kaikilla "poliisivankiloissa" säilytetyillä tutkintavangeilla on mahdollisuus todelliseen ulkoliikuntaan ainakin tunnin päivässä;**

Oikeusministeriö on 11.2.2009 asettanut työryhmän, jonka tehtävänä on

- 1) selvittää keinoja tutkintavankien määrän vähentämiseksi poliisin tiloissa;
- 2) pohtia keinoja, joilla voitaisiin parantaa poliisin tiloissa säilytettävien tutkintavankien olosuhteita, kuten mahdollisuuksia osallistua toimintoihin ja ulkoiluun ja saada terveydenhuoltopalveluja;
- 3) tutkia keinoja, joilla tutkintavangin tekemäksi epäillyn rikoksen tutkintavastuu ja vastuu tutkintavangin säilyttämisestä voitaisiin nykyistä paremmin eriyttää poliisin toiminnassa; sekä
- 4) tehdä ehdotukset tarpeellisista toiminnallisista ja lainsäädännöllisistä muutoksista.

Työryhmän työn tarkoituksena on pohtia mahdollisuuksia vähentää tutkintavankien säilyttämistä poliisivankiloissa siirtämällä heitä vankiloihin. Tämän tavoitteen toteutuessa myös tutkintavankien mahdollisuudet todelliseen ulko- ja muuhun liikuntaan paranevat.

- **kehitetään näille vangeille virikeohjelmia;**

Poliisihallinnon organisaatiouudistuksen jälkeen poliisilaitosten määrä vähenee 24 poliisilaitokseen, jolloin myös mahdollisuudet erilaisen virkistystoiminnan järjestämiseen poliisilaitoksilla parantuvat. Tähän pyritään toisaalta poliisivankiloissa säilytettävien tutkintavankien keskittämällä ja toisaalta poliisin henkilöstöresurssien uudelleen kohdentamisella.

- **tarkistetaan Helsingin poliisilaitoksen "poliisivankilan" olemassa olevat lääkäriin ja erikoissairaanhoidon (mukaan lukien hammashoito) pääsyä koskevat järjestelyt ja huolehditaan siitä, että sairaanhoitaja on paikalla myös viikonloppuisin;**
- **varmistetaan, että eristyssellit Helsingin poliisilaitoksen "poliisivankilassa" pidetään puhtaina;**

Sisäasiainministeriön poliisiosasto tulee seuraavan vuosittaisen hallinnollisen tuloskeskustelun yhteydessä ottamaan valtuuskunnan havaitsemat epäkohdat esille Helsingin poliisilaitoksen ylimmän johdon kanssa, jolloin tarkistetaan poliisivankilan terveydenhoitojärjestelyt ja varmistetaan huolenpito eristyssellien riittävästä siisteydestä. Terveystuon osalta mainittakoon, että lääkäriambulanssitasoinen sairaanhoitopalvelu on saatavissa poliisivankilaan 24/7 muutaman minuutin hälytysajalla

muutamien kilometrien päässä sijaitsevalta sairaalan poliklinikalta.

- **varmistetaan, että kaikissa "poliisivankiloissa", joissa ei ole omia terveydenhoitopalveluja, kävisi säännöllisesti lääkärille raportoiva sairaanhoitaja;**

Sisäasiainministeriön poliisiosaston antamassa hallinnollisessa ohjeessa korostetaan, että vapautensa menettäneelle on tarpeen mukaan järjestettävä mahdollisuus sairaanhoitohenkilökunnan tapaamiseen. Tällaisia terveydenhoitopalveluja on poliisilaitoksen mahdollista järjestää käyttäen hyväkseen oman alueensa terveydenhuollon palveluja tarjoavia yksiköitä.

- **varmistetaan, että lääkäri tai pätevä, lääkärille raportoiva sairaanhoitaja suorittaa lääketieteellisen tarkastuksen kaikille uusille tutkintavangeille 24 tunnin kuluessa heidän saapumisestaan;**

Suomessa asuvien henkilöiden terveydenhoito mukaan lukien terveystarkastukset ovat terveydenhuoltopalveluja tarjoavien kunnallisten tai kuntaliittymien terveyskeskusten väestövastuista toimintaa. Kaikille poliisin tiloissa säilytettäville vapautensa menettäneille säännönmukaisesti ja ilman minkäänlaista lääketieteellistä perustetta tietyn aikarajan puitteissa suoritettavia terveystarkastuksia ei nähdä välttämättömänä. Myöskään Euroopan vankilasäännöissä ei edellytetä terveystarkastuksen tekemistä silloin, kun se on ilmeisen tarpeeton.

Edellä mainittu oikeusministeriön asettama työryhmä pohtii nykyistä useampien tutkintavankien siirtämistä suoraan vankiloihin, joissa on pysyvää terveydenhuoltohenkilökuntaa. Vankilassa on jossain määrin paremmat mahdollisuudet terveystarkastusten suorittamiseen.

- **perustetaan erityinen rekisteri, johon merkitään sijoittamiset eristysselliin sellaisissa "poliisivankiloissa", joissa tällaisia sellejä on;**

Sisäasiainministeriön antamassa 1.10.2008 voimaan tulleessa ohjeessa ja sen liitteessä koskien poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelua (SMDno-2008-767) on nimenomaisesti annettu ohjeita muun muassa vapautensa menettäneeseen henkilöön kohdistettujen toimenpiteiden kirjaamisesta. Tällainen kirjaamista edellyttävä toimenpide on myös henkilön sijoittaminen eristysselliin. Samassa ohjeessa on myös velvoite ilmoittaa terveydenhoitohenkilöstölle henkilön sijoittamisesta tarkkailuun, jonka tulee mahdollisimman pian tutkia henkilön terveydentila.

- **varmistetaan, että eristyssellit Helsingin poliisilaitoksen "poliisivankilassa" pidetään puhtaina;**

- Tältä osin viitataan Helsingin poliisivankilaa koskevaan vastaukseen edellä.

- **varmistetaan, että sairaanhoitaja käy katsomassa eristyssellissä pidettäviä vankeja päivittäin (35 kohta);**

- Tältä osin viitataan siihen, mitä edellä on todettu 1.10.2008 voimaan tulleesta ohjeesta.

- **poliisille annetaan yksityiskohtaiset ohjeet tutkintavankien kirjeenvaihtoa, vierailuja**

ja puhelimen käyttöä koskevien kieltojen/rajoitusten käytöstä (36 kohta);

- **asetetaan velvollisuus ilmoittaa kirjallisesti erityiset syyt tällaisiin kieltoihin/rajoituksiin kussakin yksittäisessä tapauksessa (36 kohta);**
- **samassa yhteydessä, kun oikeus määräajoin harkitsee tutkintavankeuden jatkamisen tarpeellisuutta, erillisenä asiana tulee tutkia kysymys siitä, onko poliisin tarpeellista jatkaa erityisten rajoitusten asettamista tutkintavangin vierailuille, kirjeille tai puhelimen käytölle (36 kohta).**

Ohjeistus edellä mainituista toimenpiteistä on sisällytetty edellä mainittuun sisäasiainministeriön antamaan ohjeeseen. Ohjeessa on annettu yksityiskohtaisia ohjeita mm. kirjeenvaihdosta ja postilähetysten tarkastamisesta, kirjeen lukemisesta, kirjeen tai postilähetysten pidättämisestä, kirjeenvaihdosta asiamiehen kanssa, puheluista ja puhelun kuuntelemisesta, tapaamisista, tapaamisen epäämisestä ja erityisvalvotusta tapaamisesta, tapaamiskiellosta sekä väliaikaisesta yhteydenpidon rajoittamisesta.

Tutkintavankien yhteydenpitoa koskeva asia on ollut esillä myös edellä mainitussa toimikunnassa. Toimikunta ehdottaa, että yhteydenpitoa koskevaa säännöstä selkeytetään ja täsmennetään edellytysten ja keston osalta. Yhteydenpidon rajoittamisesta esitetään säädettäväksi uudessa pakkokeinolain 4 luvussa. Yhteydenpitorajoituksen voimassa pitäminen tai muuttaminen tulisi käsitellä vangitsemisasian käsittelyn yhteydessä. Tutkintavanki voisi ehdotuksen mukaan saattaa rajoituksen myös erikseen tuomioistuimen käsiteltäväksi noudattaen vangitsemisasian uudelleen käsittelyä koskevaa sääntelyä (uusi pakkokeinolain 3:15 §). Tämä tarkoittaisi, että rajoitus voitaisiin saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi aikaisintaan kahden viikon kuluttua edellisestä käsittelystä.

huomautukset

- **Suomen viranomaisia kehotetaan tarjoamaan kaikille "poliisivankiloiden" säilytystiloissa työskenteleville poliiseille säännöllisiä ensiavun kertauskursseja (35 kohta).**

Työsuojelulainsäädäntöön perustuvassa kunkin poliisilaitoksen vuosittaisessa työsuojeluohjelmassa on kartoitettu poliisin henkilöstön kulloinenkin ensiapukurssitarve. Tämän tarpeen pohjalta poliisilaitos työnantajavastuisesti määrittää ne henkilöt, jotka ovat ensiapukurssin tarpeessa.

tietopyynnöt

- **aikanaan tietoja 34 kohdassa tarkoitettujen toimenpiteiden toteutumisesta sekä poliisilaitoksille sijoitettujen tutkintavankien määrän vähentämistä selvittävän sisäasiainministeriön ja oikeusministeriön yhteisen työryhmän tekemistä ehdotuksista (34 kohta).**

- Edellä tutkintavankien säilyttämistä poliisilaitoksilla koskevassa kohdassa mainitun työryhmän määräaika päättyy 31.12. 2009. Työryhmän ehdotuksista ja ehdotusten vaikutuksista tutkintavankien määrään tullaan raportoimaan CPT:lle.

Ulkomaalaislainsäädännön nojalla kiinni otetut ulkomaalaiset

Alustavat huomautukset

suositukset

- **Suomen viranomaiset harkitsevat tarkasti mahdollisuutta avata toinen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetussa laissa (116/2002) tarkoitettu ulkomaalaisten säilöönottoyksikkö (39 kohta).**

Sisäasiainministeriö on ryhtynyt toimenpiteisiin CPT-komitean esittämän suosituksen toteuttamiseksi aloittamalla keskustelut eri hallinnonalojen viranomaisten välillä toisen säilöönottoyksikön suunnittelun aloittamiseksi.

Metsälän säilöönottoyksikkö

suositukset

- **Metsälän säilöönottoyksikölle kohdennettavia terveydenhoitohenkilökuntaresursseja lisätään, jotta voidaan varmistaa sairaanhoitajan läsnäolo päivittäin mukaan lukien viikonloput (46 kohta);**

Säilöönottoyksikön terveydenhuollon resursointiin liittyvä CPT:n suositus on jo ennakoitu ja Uudenmaan TE-keskus ja Metsälän vastaanottokeskus sopivat syksyllä 2008, että vuodelle 2009 budjetoidaan Metsälään kolmannen terveydenhoitajan virka. Virka on nyt täytetty ja kolmas terveydenhoitaja aloitti työnsä Metsälässä 2.3.2009. Asiakkaiden terveydentilaan liittyviä ongelmia hoidetaan virka-aikojen ulkopuolella kutsumalla lääkäri yksikköön tai toimittamalla asiakas yksikön ulkopuolelle hoitoon.

- **välitön ja järjestelmällinen terveystarkastus aloitetaan ensi tilassa (47 kohta);**

Metsälän vastaanottokeskus ryhtyy toimenpiteisiin riittävän uusien asiakkaiden terveystarkastuskäytännön luomiseksi säilöönottoyksikköön. Uusille yksikköön tulijoille varataan mahdollisuus tapaamiseen terveydenhoitajan kanssa mahdollisimman pian yksikköön tulon jälkeen. Välitön tarkastus ei ole mm. terveydenhuollon henkilökunnan työaikoihin, muihin sovittuihin menoihin ja mahdollisesti tarvittavan tulkkauksen järjestämiseen liittyvistä käytännön syistä mahdollinen. Ko. tarkastuksessa tulijoilta pyydetään myös suostumus siihen, että heidän terveystietojaan voidaan luovuttaa toisille terveydenhuollon ammattihenkilöille heidän terveydenhoitoonsa liittyvissä tilanteissa. Näistä käytännöistä laaditaan säilöönottoyksikön menettelyohje.

- **ryhdytään toimenpiteisiin, jotta Metsälän säilöönottoyksikössä voidaan varmistaa säännölliset psykologin käynnit ja viipymätön pääsy psykiatrille (48 kohta).**

Suomessa toteutetaan terveydenhuollon vallitsevaa porrastettua hoitomallia, jota myös noudatetaan säilöönottoyksikössä. Sen mukaan akuuteissa tilanteissa asiakkaat tarvittaessa ohjataan yleislääkärin läheteellä psykiatriseen jatkohoitoon. Uudenmaan TE -keskuksen kanssa on sovittu säilöönottoyksikön vuoden 2009 budjettiin varattavaksi määräraha psykologikonsultaation järjestämistä varten. Metsälän vastaanottokeskus ryhtyy

selvittämään mahdollista toimintamallia ja sopivaa palveluntuottajaa asiantilan parantamiseksi.

huomautukset

- Suomen viranomaisia pyydetään järjestämään Metsälän säilöönottoyksikön ulkoilupihalle huonolta säältä suojattu alue (43 kohta);

Kiinteä suojakatos voi olla riski turvallisuudelle, sillä ulkoilupiha on niin pieni, että katosta olisi mahdollista käyttää kiipeämiseen. Metsälän säilöönottoyksikössä selvitetään, onko mahdollista tehdä sääsuojaksi kevyt markiisi- tai vastaava rakennelma.

- Suomen viranomaisia pyydetään harkitsemaan mahdollisuuksia kehittää edelleen Metsälän säilöönottokeskukseen säilöön otetuille tarjottavaa toimintaa ottaen erityisesti huomioon pienten lasten ja nuorten koulutustarpeet (44 kohta);

Peruskoulua korvaavan opetuksen tarvetta ei ole säilöönottoyksikössä alaikäisten säilössä pidon lyhyiden vuoksi. Keskimääräinen säilössäoloaika vuonna 2008 oli kaikkien alaikäisten kohdalla 7,6 vuorokautta. Säilöönottoyksikössä harkitaan normaalin toiminnan puitteissa mahdollisuuksia kehittää edelleen säilöön otetuille tarjottavaa toimintaa yleensä ja mahdollisuuksia järjestää räätälöityä virikkeellistä ja ikää vastaavaa toimintaa lapsille ja nuorille.

- Suomen viranomaisia pyydetään laatimaan kirjalliset periaatteet, joista selviää, kenellä ja missä olosuhteissa on pääsy terveydentilaa koskeviin tietoihin hoitohenkilökunnan poissa ollessa. Lisäksi tulisi luoda menettely, jossa merkintään, jos muu kuin hoitohenkilökunta käyttää terveydentilaa koskevia tietoja ja jossa asia raportoidaan hoitohenkilökunnalle ensi tilassa (49 kohta);

Metsälän säilöönottoyksikössä laaditaan em. menettelyohje asian saattamiseksi CPT:n suositusten mukaiseksi. Tähän liittyy myös em. asiakkailta pyydettyä suostumus terveystietojen luovuttamiseen.

- ollakseen mahdollisimman tehokkaita tarkastus- ja valvontakäyntien tulisi toistua usein ja ilman etukäteisilmoitusta. Lisäksi valvonta- ja seurantaelimille tulisi antaa valtuudet keskustella kahden kesken säilöönotettujen henkilöiden kanssa ja tutkia kaikkia heidän kohteluunsa liittyviä asioita (säilytyksen aineelliset olosuhteet; säilytyskirjaukset ja muu dokumentaatio; säilöön otettujen henkilöiden oikeuksien toteutuminen, jne.) (52 kohta).

Säilöönottotoimintaa valvovat kansalliset viranomaiset ja kansainväliset järjestöt vierailevat esteettömästi Metsälän säilöönottoyksikössä toimivaltuuksiensa rajoissa. Säilöön otetuilla on aina halutessaan mahdollisuus ottaa yhteyttä edustajaansa tai lakimieheensä tai UNHCR:n edustajaan. Asiassa ei ole ilmennyt säilöönottoyksikön kannalta ongelmia. Säilöönottoyksikössä suositetaan läpinäkyviä käytäntöjä ja toimintaa ja ymmärretään sellaisen merkitys oikeusturvaelementtinä kyseisen kaltaisessa toiminnassa.

- sairaanhoitajan tulisi käydä eristyksissä pidettävien henkilöiden luona päivittäin (53 kohta).

Metsälän vastaanottokeskuksen terveydenhoitajien työaikoja tullaan uudelleen organisoimaan, jotta ko. käynnit voidaan toteuttaa järjestelmällisesti.

tietopyynnöt

- **ovatko Metsälän säilöönottoyksikössä työskentelevät yksityiset turvallisuusvartijat saaneet erikoiskoulutusta patukan, kyynelkaasun ja käsirautojen käytössä (51 kohta).**

Metsälän säilöönottoyksikössä työskentelevät vartijat ovat koulutettua ammattihenkilöstöä, jolle on tällainen koulutus annettu. Säilöönottoyksikön johtajalla ja säilöönottoyksikön virkasuhteisella tehtävään koulutetulla henkilöllä on säilöönottoyksikössä tehtävänsä suorittaessaan oikeus käyttää voimakeinoja ulkomaalaisten säilöön otettujen kohtelusta annetun lain (116/2002) 35 §:ssä säädetyn edellytyksin.

Vartijat ovat saaneet lainmukaisen (laki yksityisistä turvallisuuspalveluista, 282/2002) voimankäytön vähimmäiskoulutuksen osana vartijoiden koulutusta. Koulutuksen voimankäytön osioon kuuluvat käsirautojen ja vinyylipatukan käyttö. Lisäksi vartijoilla on erityisvoimankäyttökoulutus kaasun ja teleskooppipatukan käytöstä. Jokainen vartija käy vuosittain lakisääteisen voimankäytön kertauskoulutuksen. Kouluttajina ovat poliisin kouluttamat ja hyväksymät kouluttajat. Vartijan kurssit käydään viranomaisten hyväksymissä koulutuslaitoksissa.

Eduskunnan oikeusasiamies on antanut 10.2.2009 ratkaisun (1450/2/07) säilöönottoyksikön valvonnasta. Ratkaisussa oikeusasiamies on pitänyt ongelmallisena nykyistä tilannetta, jossa valvontatehtäviä on sopimuksella siirretty vartiointiliike Palmialle. Säilöön otettujen ulkomaalaisten kohetusta annetun lain 36 §:n mukaan valvontatehtäviä hoitavien henkilöiden tulisi olla virkasuhteisia.

Helsingin kaupunki esittää ratkaisuksi sitä, että Palmia muuttaa Metsälän vastaanottokeskuksen ja säilöönottoyksikön turvallisuusvalvojat virkasuhteisiksi. Samalla johtosuhteet, tehtävien sisältö ja voimankäyttösuhteet määritellään uudelleen.

Suojakeinot

suositukset

- **ryhdytään toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että ulkomaalaislain nojalla säilöön otetut ulkomaalaiset voivat käyttää oikeuttaan saada avustaja heti vapaudenmenetyksensä alusta lähtien (eli siitä hetkestä, jolloin heidän oli ensimmäistä kertaa jäätävä poliisin tai rajavartioston suojiin) (55 kohta);**

Suosituksessa esitetty menettely on jo sisäasiainministeriön noudattama käytäntö. Säilöönottopäätöstä tiedoksi annettaessa säilöön otetulle ilmoitetaan oikeudesta pitää yhteyttä avustajaansa. Oikeuksien ilmoittamisen kannalta ei ole merkitystä sillä onko henkilö sijoitettu säilöönottoyksikköön vai poliisin pidätystiloihin tai poikkeuksellisesti lyhytaikaisesti (enintään 48 tunniksi) Rajavartiolaitoksen pidätystiloihin.

On syytä huomata, että yhteydenpidon ja tapaamisten toteuttaminen säilöön otetun ja avustajan välillä edellyttää myös avustajan mahdollisuutta ja halukkuutta tähän. Sen seikan,

että avustajat ovat niissä tapauksissa, joissa päämies haluaisi tavata avustajan heti jo ennen asian käsittelemistä tuomioistuimessa syystä tai toisesta haluttomia tapaamaan päämiestään tai katsovat sen tarpeettomaksi päämiehensä kannalta, ei tietenkään voida katsoa olevan puute viranomaisen toiminnassa ja menettelytavoissa.

Poliisi järjestää tapaamiset omissa tiloissaan säilyttämiensä henkilöiden ja näiden avustajien välillä. Tämä on myös Rajavartiolaitoksen jo nyt noudattama käytäntö. Esitetty suositus on lisäksi saatettu tiedoksi Rajavartiolaitoksen hallintoyksiköille.

- **Suomen viranomaiset ryhtyvät toimenpiteisiin varmistaakseen, että kaikille poliisin tai rajavartioston ulkomaalaislain nojalla kiinni ottamille ulkomaalaisille annetaan järjestelmällisesti lomake, jossa kerrotaan selkeästi kaikki heidän oikeutensa heti, kun heidät on tuotu poliisiasemalle. Näitä lomakkeita tulisi olla saatavilla kaikilla asiaan kuuluvilla kielillä (56 kohta).**

Suosituksessa tarkoitettu lomake (U6t) on jo olemassa ja käytössä poliisissa sekä Rajavartiolaitoksessa ja siinä on vakiona seuraava huomautus oikeuksista; ”*Säilöön otetun yhteydenotto-oikeudesta on säädetty säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottotoyksiköstä annetun lain 6 §:ssä.*” Lomakkeesta on tällä hetkellä olemassa ainoastaan kieliversiot suomi, englanti ja venäjä. Tämän johdosta asiassa on osittain toimittu myös niin, että henkilölle on myös tapauskohtaisesti selostettu heidän oikeutensa kun säilöönottopäätös annetaan hänelle tiedoksi.

Koska useampien ko asiassa tarpeellisten kieliversioiden olemassaolon voidaan katsoa olevan poliisin ja Rajavartiolaitoksen toiminnan kannalta tarkoituksenmukaista, on Rajavartiolaitoksen esikunnan toimesta jo ryhdytty selvittämään tarvittavia keskeisimpiä kieliversioita, joille lomake tullaan käännettämään. Esitetty suositus on lisäksi saatettu Rajavartiolaitoksen hallintoyksiköille tiedoksi.

Ulkomaalaisten karkotus lentoteitse

huomautukset

- **ennen karkotusoperaatiota ja sen aikana kaikki lääkitys tulisi antaa ainoastaan kyseisen ulkomaalaisen suostumuksella (tai jos henkilöä hoidetaan tahdonvastaisesti mielenterveyslain nojalla, asianmukaisten suojakeinojen mukaisesti) (57 kohta).**

Poliisi ei lääkitse maasta poistettavia. Maasta poistettavan lääkitsemisestä huolehtii ainoastaan terveydenhuoltohenkilökunta. Jos poistettavalle määrättyjä lääkkeitä joudutaan kuljetusturvallisuuteen liittyvistä syistä pitämään matkan aikana poliisin hallussa, niin niitä luovutetaan lääkärin antaman ohjeen mukaan henkilön itsensä käytettäväksi.

- **karkotusoperaatioille olisi hyvä luoda riippumaton ulkopuolinen seurantamenetelmä, ja karkotusoperaatioiden tallentamista audiovisuaalisesti (erityisesti ongelmalliseksi arveltujen karkotusten) tulisi harkita (57 kohta).**

Sisäinen ja ulkoinen laillisuusvalvonta huolehtii poliisin toiminnan lainmukaisuudesta.

Erilaisia tapoja maasta poistamisen täytäntöönpanon seuraamiseksi kehitetään jatkuvasti. Etukäteen ei voi tietää, mitkä tapaukset muuttuvat ongelmallisiksi.

Vankilat

Alustavat huomautukset

suositukset

- **sellien varustamista saniteettitiloilla aikaistetaan huomattavasti vuodesta 2015 (61 kohta);**

Vuoden 2009 alussa paljusellejä oli edelleen käytössä 508. Vankeinhoitolaitoksen ja Senaatti-kiinteistöjen vuosia 2001-2010 koskevan puitesopimuksen tavoitteena on peruskorjata muun muassa kaikki sellaiset vankilaosastot, joissa oli käytössä paljusellejä.

Konnunsuon vankilasta on maaliskuussa 2009 poistettu käytöstä noin 40 paljusellipaikkaa. Konnunsuon vankilan lakkauttaminen vuonna 2011 vähentää paljusellien määrää edelleen noin 80 paikalla. Keravan vankilan poikaosasto on 1.4.2009 muutettu avo-osastoksi, jolloin käytöstä poistui 77 paljusellipaikkaa. Kuopion ja Mikkelin vankiloiden peruskorjaukset valmistuvat keväällä 2011. Näiden vankiloiden peruskorjauksen yhteydessä paljusellejä vähenee käytöstä kaikkiaan 55

Tämän jälkeen paljusellipaikkoja on enää Hämeenlinnan vankilassa ja Helsingin vankilassa. Selvitykset näiden vankiloiden peruskorjauksesta ja mahdollisuudesta poistaa paljusellit käytöstä muin järjestelyin ovat parhaillaan käynnissä. Esillä on ollut, että Helsingin vankilan Pohjoinen sellirakennus poistetaan asumiskäytöstä ja tiloja käytetään vankien toimintatiloina. Vankiluvun tuleva kehitys otetaan Helsingin vankilaa koskevia ratkaisuja tehtäessä huomioon. Helsingin vankilan Läntinen sellirakennus, jonka vankipaikoista 73 on paljusellejä, on suunniteltu perusparannettavaksi vuosina 2011-2012.

Hämeenlinnan vankilan perusparannushankkeen aloituksesta ei ole tehty päätöksiä. Hämeenlinnan vankilassa on kaikkiaan 126 paljusellipaikkaa, joista miehillä 42 ja naisilla 84.

- **kaikissa Suomen vankiloissa ryhdytään toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että vangeille, jotka on sijoitettu sellisiin, joissa ei ole WC:tä, annetaan mahdollisuus asianmukaisten WC-tilojen käyttöön kaikkina aikoina päivällä ja yöllä. Nämä toimet edellyttävät, että henkilökuntaa on yöaikaan riittävästi (joko perustamalla uusia virkoja tai uudelleen sijoittamalla vankeinhoitohenkilökuntaa) (61 kohta).**

Kuopion, Konnunsuon ja Keravan vankiloissa vangit päästetään käyttämään wc-tiloja kaikkina vuorokaudenaikoina. Rikosseuraamusvirasto tulee vuoden 2009 aikana velvoittamaan myös Hämeenlinnan ja Helsingin vankilan johdon huolehtimaan siitä, että vangit pääsevät wc-tiloihin kaikkina vuorokaudenaikoina. Konnunsuon vankilan toiminta lakkaa vuonna 2011. Mikkelin vankilan peruskorjaus valmistuu 2011.

huomautukset

- **Suomen viranomaisia pyydetään jatkamaan pyrkimyksiään uuden vankeuslainsäädännön toteuttamiseksi kokonaan, erityisesti siltä osin, kuin on kyse riittävien toiminta- ja kuntoutusohjelmien tarjoamisesta vangeille (59 kohta);**

Vankeinhoidon resurssitilanne on tällä hetkellä huono, mikä vaikeuttanut vankeuslain tavoitteiden toteuttamista. Tästä huolimatta vankien kuntoutustavoitteista pyritään pitämään kiinni.

Vuonna 2008 yksilöllinen rangaistusajan suunnitelma tehtiin 88 prosentille vuoden aikana rangaistuksen suorittamisen aloittaneista vankeusvangeista ja kahdelle kolmasosalle kaikista vangeista (mukaan luettuina sakkovangit). Rangaistusajan suunnitelmassa määritellään vangille asetettavat tavoitteet vankeusajaksi ja yksittäisen vangin toimintaan osallistuminen suunnitellaan tavoitteiden mukaisesti. Vankeusvangeista toiminnoissa oli päivittäin keskimäärin 59 %. Luku on laskettu käytettävissä olevista työajan tunneista eikä siten kerro kuinka moni yksilö on osallistunut esim. osapäiväisesti toimintaan. Kaikkiaan toiminnoissa mukana olleiden vankien määrä on siten suurempi. Toiminta- ja päihdeohjelmien osuus rangaistusta suorittavien vankien työajankäytöstä oli 5,4 %.

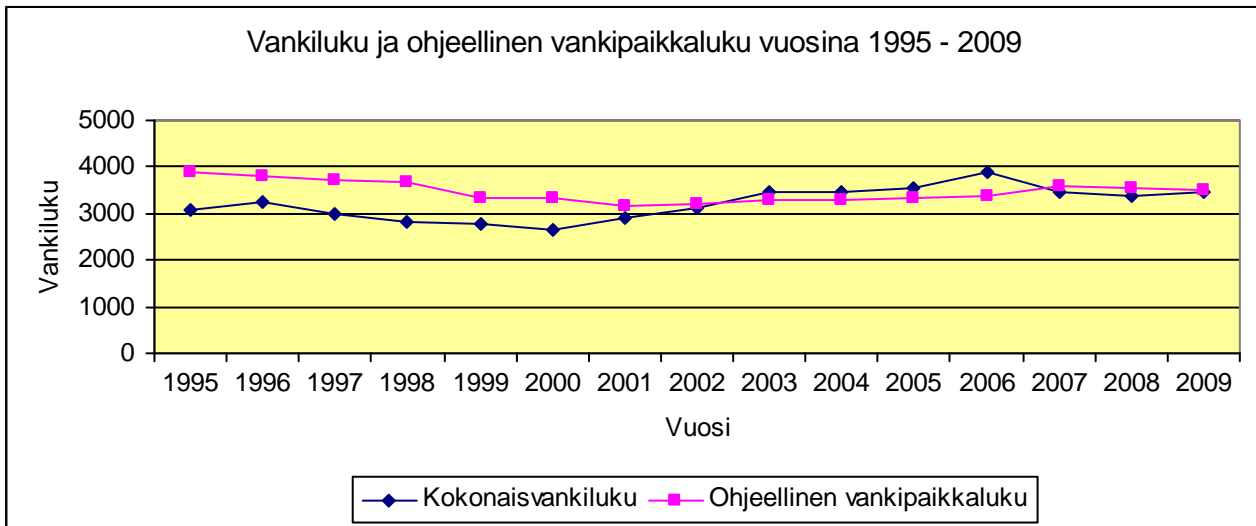
Rikosseuraamusalalla on tällä hetkellä menossa uudistushanke, jossa on tarkoitus yhdistää Vankeinhoitolaitos ja Kriminaalihoitolaitos. Vuoden 2009 alussa yhdistäminen tapahtui keskushallinnossa ja vuonna 2010 yhdistetään myös aluetaso ja paikallistason toiminnat. Alueiden määrä vähennetään kolmeen. Uudistus kehittää edelleen asiakkuusprosesseja ja parantaa vankilasta vapautuvan sijoittumista yhteiskuntaan ja lisää tuottavuutta.

- **CPT luottaa siihen, että Suomen viranomaiset jatkavat yrityksiään taistella vankiloiden tilanahtautta vastaan ja ottavat työssään huomioon Euroopan neuvoston ministerikomitean vankiloiden yliasutusta ja vankimäärän kasvua koskevan suosituksen nro. R (99) 22 sekä ehdonalaista vapautta koskevan suosituksen R (2003) 22 (60 kohta).**

Vankiluku Suomessa kääntyi nousuun vuodesta 1999 alkaen oltuaan tätä ennen useita vuosia laskusuunnassa. Vuonna 2006 vankiluku alkoi jälleen laskea ja lasku jatkui vuoden 2008 lopulle saakka. Vuonna 2006 alkanut vankiluvun lasku johtui pääasiassa vankeusrangaistusten täytäntöönpanoa koskevan uudistuksen yhteydessä voimaan tulleista uusista ehdonalaista vapauttamista koskevista säännöksistä. Vankilukua ovat vähentäneet myös sakon muuntorangaistukseen tehdyt lainmuutokset.

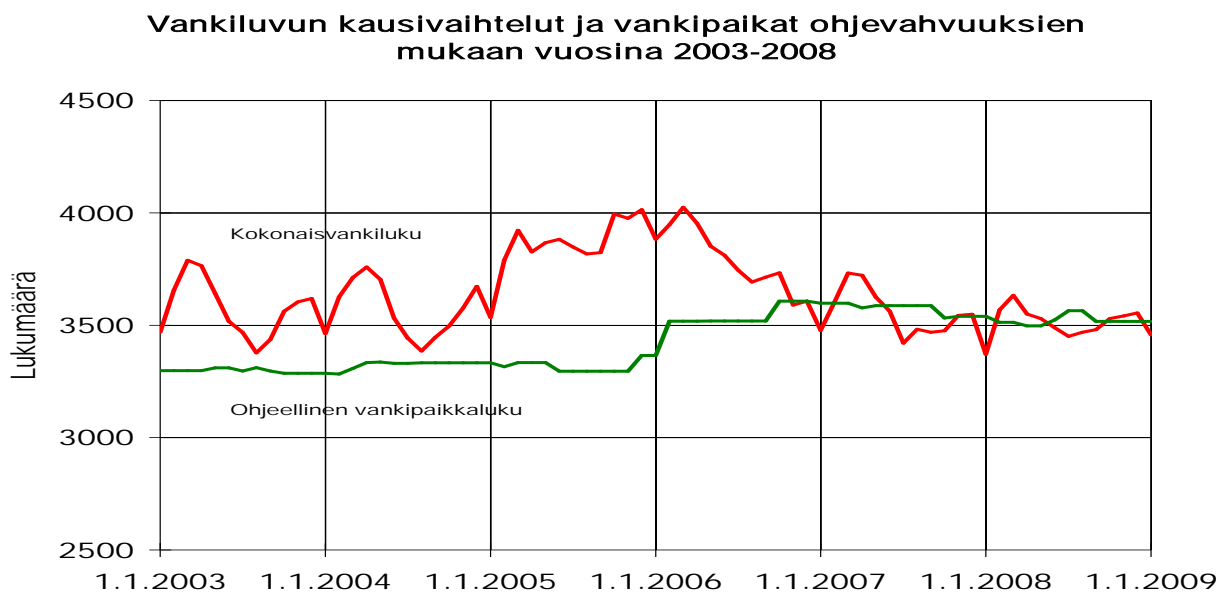
Vuoden 2008 lopussa ja vuoden 2009 alussa vankiluvun lasku näyttää pysähtyneen. Alkuvuodesta 2009 (1.6.2009) vankeja on ollut vankilan kirjoissa keskimäärin 3 664 ja paikalla keskimäärin 3 434, kun ohjeellisia vankipaikkoja on yhteensä 3 455.

Vankiluvun kausivaihtelut ja kehitys vuosina 1995-2008 suhteessa ohjeelliseen vankipaikkalukuun kunkin vuoden 1 päivänä on esitetty seuraavassa kuviossa.

Kuviosta selviää, että vankipaikkojen ohjeellinen määrä on vankilukua suurempi vuoteen 2002 saakka. Vuosina 2003 - 2006 vankiloissa oli varsin voimakasta yliasustusta, joka kuitenkin tasaantui vuonna 2007.

Vankiluvussa on havaittavissa verraten suurta vuosittaista kausivaihtelua siten, että keskimääräinen vankiluku on ylimmillään talvella ja pienimmillään kesäaikana.

Vankiloiden käyttöaste on maaliskuussa 2009 korkea, lähes 100 prosenttia kaikissa viidessä aluevankilassa.

Huolimatta vankiluvun kasvusta viimeisten kuukausien aikana, Suomen vankiluku on edelleen yksi Euroopan alhaisimmista. Suomen alhainen vankiluku selittyy ainakin osaksi sillä, että keskeinen kriminaalipoliittinen tavoite on jo pitkään ollut vankiluvun hallitseminen. Uusien vankiloiden rakentamista ei ole suunnitteilla, vaan vankiluvun hallitsemistavoitteeseen pyritään lisäämällä vapaudessa toimeenpantavien

yhdyskuntaseuraamusten käyttöä ja pyrkimällä vaikuttamaan vankien uusintarikollisuusriskiä vähentävästi. Suomessa noudatetaan siis täysimääräisesti niitä periaatteita, joita vankiloiden yliasutusta ja vankimäärän kasvua koskeva suositus (R(99)2) sisältää.

Oikeusministeriössä valmistellaan parhaillaan hallituksen esitystä uudeksi vapaudessa toimeenpantavaksi, sähköisesti valvotuksi valvontarangaistukseksi lyhyiden (enintään 4/8 kuukautta) ehdottomien vankeusrangaistusten sijaan. Valvontarangaistus sijoittuisi ankaruudeltaan ehdottoman vankeuden ja yhdyskuntapalvelun väliin ja se voitaisiin tuomita, kun yhdyskuntapalvelun tuomitsemiselle olisi erityinen este. Tavoitteena on, että valvontarangaistus otettaisiin käyttöön viimeistään 2011. On arvioitu, että valvontarangaistuksella voitaisiin vähentää vankilukua keskimäärin 100-150 (4/8 kk) vangilla päivittäin.

Myös vuonna 2006 voimaan tulleet uudet säännökset ehdonalaisesta vapauttamisesta perustuvat ehdonalaista vapautta koskevan suosituksen (R (2003) 22) periaatteille. Suomessa kaikilla vangeilla on mahdollisuus päästä ehdonalaiseen vapauteen, elinkautiset vangit mukaan lukien. Vankeusvangit vapautuvat säännönmukaisesti 1/2 (vankeinhoidollisesti ensikertaiset) tai 2/3 (uusijat) vankeusrangaistuksesta suoritettuaan. Alle 21-vuotiaana rikoksen tehneet voivat vapautua 1/3 (vankeinhoidollisesti ensikertaiset) tai 1/2 (uusijat) vankeusrangaistuksesta suoritettuaan. Ehdonalainen vapauttaminen on säännönmukaista, ja ehdonalaisen vapauttamisen myöhentäminen on erittäin harvinaista.

Myös elinkautisvanki voi hakea ehdonalaiseen vapauteen pääsemistä, kun rangaistusaikaa on kulunut 12 vuotta tai 10 vuotta (alle 21-vuotiaana rikoksensa tehneet). Vapauttamisesta päättää Helsingin hovioikeus vankilan ja Rikosseuraamusviraston lausuntojen perusteella. Elinkautisesta rangaistuksesta vapauttamisen edellytykset on säädetty rikoslain 2 c luvun 10 §:ssä. keskeistä vapauttamisharkinnassa ovat rikoksen laatu, vankila-aikainen käyttäytyminen ja yksilöllisen rangaistusajan suunnitelman toteutuminen.

Jos vanki on tuomittu toisen hengelle tai terveydelle erittäin vaarallisesta rikoksesta suorittamaan koko rangaistusaika vankilassa, vanki voidaan tällöinkin päästää harkinnanvaraiseen ehdonalaiseen vapauteen, kun hän on suorittanut 5/6 rangaistuksestaan. Edellytyksenä on, ettei vankia enää pidetä vaarallisena toisen hengelle ja terveydelle. Koko rangaistusta suorittavia vankeja on todella vähän, tällä hetkellä 30 eli noin 0,8 % kaikista vangeista.

Vuonna 2006 toteutetussa vankeusrangaistusten kokonaisuudistuksessa luotiin lisäksi uusi vapauttamisen muoto eli valvotun koevapauden järjestelmä. Tämä tarkoittaa vangin suunnitelmallista ja hallittua vapauttamista enintään kuutta kuukautta ennen säännönmukaista ehdonalaista vapauttamista. Edellytyksenä on muun muassa, että vanki on noudattanut yksilöllistä rangaistusajan suunnitelmaa. Vankia voidaan valvoa gsm-valvonnalla. Jos koko rangaistusta suorittavaa vankia ei päästetä ehdonalaiseen vapauteen hänen suoritettuaan 5/6 vankeusrangaistuksestaan, hänet on sijoitettava pakolliseen valvottuun koevapauteen kolme kuukautta ennen rangaistusajan päättymistä. Vuonna 2008 valvotussa koevapaudessa oli keskimäärin 50 vankia päivässä.

Epäasiallinen kohtelu ja vankien välinen väkivalta

suositukset

- **on panostettava huomattavasti henkilökunnan peruskoulutukseen ja jatkuvaan koulutukseen henkilökunnan ja vankien välisten myönteisten suhteiden rakentamiseksi vankilassa. Tällainen lähestymistapa on suurelta osin riippuvainen siitä, että henkilökunnalla on henkilöiden väliseen viestintään tarvittavat taidot ja että he käyttävät niitä. Tässä yhteydessä olisi ryhdyttävä toimenpiteisiin, joilla huolehditaan siitä, että henkilökunta, joka työskentelee varmuusosastoilla tai suljetuilla osastoilla tai sellaisten vankien kanssa, joilla on vain vähän inhimillisiä yhteyksiä muihin vankeihin, ovat aidosti ja ennalta vaikuttavalla tavalla sitoutuneet käyttämään näitä taitoja (63 kohta).**

Rikosseuraamusalan koulutuskeskus antaa vartijoille peruskoulutuksen ja järjestää täydennyskoulutusta vankiloiden koko henkilökunnalle. Vartijoiden peruskoulutuksesta säädetään valtioneuvoston asetuksessa Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksesta (1448/2006).

Vuonna 2006 voimaan tullut vankeuslaki sisältää useita vankien asemaa koskevia uudistuksia, joiden tarkoituksena on edistää vankien riski- ja tarvearviointiin perustuvaa rangaistusajan lähityötä osana suunnitelmallista vankeinhoitoa. Lakiin sisältyvät periaatteet ja velvoitteet ovat Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen antaman koulutuksen lähtökohtana.

Vartijakoulutuksen yleisenä tavoitteena on tuottaa osaamista, joka tukee vankeusrangaistuksen tavoitteellista, turvallista, vangin ihmisarvoa ja oikeuksia kunnioittavaa sekä yksilöllisesti ja yhteiskunnallisesti vaikuttavaa rangaistuksen täytäntöönpanoa.

Koulutukseen sisältyvän harjoittelun, jonka osuus noin 12 kuukauden opinnoista on 5 kuukautta, erityisenä tavoitteena on valmentaa opiskelijoista vankeinhoitotyön ammattilaisia, jotka osaavat suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti valvoa ja kuntouttaa rangaistukseen tuomittuja ihmisiä sekä yhdistää nämä elementit lähityössä.

Harjoitteluun sisältyy ohjattua vangin ja vankiryhmien kanssa toteutettavaa valvontaan ja kontrollointiin sekä kuntoutukseen, ohjaukseen ja neuvontaan liittyvää päivittäistoimintaa sekä lähityöhön liittyviä oppimistehtäviä. Opiskelijoiden toiminta arvioidaan yksilöllisesti vankiloissa tapahtuvan harjoittelun aikana. Lisäksi teoriajaksojen opetuksen eri teemoihin sisältyy vuorovaikutustaitoihin liittyvää koulutusta ja harjoituksia ottaen huomioon erilaiset kohdattavat vangit.

Vuorovaikutuksen lisääminen ja henkilöstön koulutukseen panostaminen ovat tärkeitä. Perushenkilöstön niukkuus ja eri lähityömuotojen jakautuminen useiden asiantuntijaryhmien toteutettavaksi ovat saattaneet vaikuttaa siihen, etteivät valvontahenkilöstön olemassa olevat vuorovaikutustaidot riittävästi realisoitu kaikissa tilanteissa käytännön työssä.

Vankien välinen väkivalta ja uhkailu

suositukset

- **Suomen viranomaisten tulisi ryhtyä asianmukaisiin toimenpiteisiin oman turvallisuutensa vuoksi eristettyjen vankien osalta 65 kohdassa esitettyjen huomautusten johdosta. Tarvittaessa asianomaisia lain säännöksiä ja määräyksiä on muutettava (65 kohta);**

huomautukset

- **Helsingin vankilan suljetussa yksikössä ISO-1 havaittu tilanne, jossa tietyt vangit joutuivat kokonaan luopumaan oikeudestaan tunnin ulkoliikuntaan tai henkilökunnan oli kiellettävä se turvallisuussyistä, ei ole lainkaan hyväksyttävää (65 kohta);**

Etelä-Suomen aluevankilan alueella on nykyään useita vaihtoehtoja sijoittaa vankeja turvallisesti eri vankiloihin ja vankiloiden osastoille. Erillään pidettävien vankien siirtämistä vankilasta toiseen suositaan aika ajoin. Vankilat pyrkivät toiminnassaan siihen, ettei väkivallantekoja tapahtuisi ja että väkivallanteot eivät jäisi huomaamatta.

Vantaan vankilassa ei ole jouduttu säilyttämään henkilöä hänen oman turvallisuutensa takaamiseksi kurinpito/tarkkailuosastolla. Oman turvallisuutensa puolesta pelkääviä vankeja on asutettu suljetulla osastolla normaaleissa selleissä ja heille on pyritty järjestämään toimintaa ja kontakteja muihin vankeihin, mikäli se vain mitenkään on ollut mahdollista. Yhteydenpito muiden vankien kanssa on toteutettu yhteisulkoiluilla sellaisten vankien kesken, jotka eivät aiheuta uhkaa toistensa terveydelle tai turvallisuudelle. Ulkoilun lisäksi on osastolla ollut käytössä kuntoilulaitteita, joita vangit ovat saaneet käyttää. Vuoden 2009 alusta on järjestetty kokonainen osasto (15 vankipaikkaa) sellaisille vangeille, jotka eivät voi olla tekemisissä muiden kanssa. Kyseiset vangit ovat syytettynä seksuaalirikoksesta. Osastolla on pystytty helpottamaan vankien eristyneisyyttä tarjoamalla heille mahdollisuutta ruuanlaittoon ja leivontaan osastokeittiössä vangin tätä pyytäessä. Vantaan vankilassa ei ole vankien ulkoiluja kielletty, vaan kaikille halukkaille on järjestetty mahdollisuus tunnin päivittäiseen ulkoiluun.

Helsingin vankilasta saadun selvityksen mukaan asiassa lienee kyse kahden seksuaalirikoksista tuomitun sijoittamisesta Itäiselle selliosastolle. Osastolle oli majoitettu kaksi seksuaalirikollista sekä vanki, joka suhtautui lähtökohtaisesti erityisen kielteisesti seksuaalirikollisuuteen yleensä. Seksuaalirikoksista tuomitut kokivat tilanteen uhkaavana.

Itäisen selliosaston ensimmäiselle kerrokselle on pyritty sijoittamaan riittävästi henkilökuntaa, jotta erilaisten vankien turvallisuus voidaan taata kaikissa oloissa. Jokaisen vangin sijoittaminen vankilan sisällä harkitaan yksilökohtaisesti. Useista erilaisista osastoista huolimatta tulee tilanteita, joissa vangin sijoittaminen on erityisen ongelmallista, kuten tässä tapauksessa oli kysymys. CPT:n alustavien havaintojen jälkeen rikoksen laadun vuoksi tai muusta syystä erityistä suojelua tarvitsevat vangit, joita ei voida sijoittaa muualle, sijoitetaan jatkossa erilliselle neljän hengen osastolle.

suositus

- **on kehitettävä kansallinen lähestymistapa ”pelokkaita” vankeja koskevan asian käsittelemiseksi. Näille vangeille tulisi erityisesti tarjota asianmukaiset olot ja asianmukainen kohtelu; mahdollisuus toimintaan, koulutukseen ja urheiluun pitäisi järjestää. Lisäksi vankien terveydenhoidossa tulee olla ennaltaehkäisevä lähestymistapa suojelun tarpeessa oleviin vankeihin, erityisesti psykologisen ja psykiatrisen hoidon osalta. Vankien yksilölliset tarpeet pitäisi arvioida säännöllisin väliajoin, ja tarvittaessa tulisi harkita siirtoa toiseen vankilaan (67 kohta).**

Vankeinhoitolaitoksessa on jatkuvasti kiinnitetty huomiota pelkääjien tilanteen

parantamiseen. Muun muassa vuoden 2007 tulostavoitteena oli tuottaa tietoa toimintaan sijoittamattomuuden syistä ja lisätä sijoittamattomien toimintamahdollisuuksia osa-aikaisella toiminnalla. Pelkääjiä on kuitenkin edelleen varsinkin laitoksissa, joissa ongelmaa ei ole hoidettu raken-teellisillä ratkaisulla. Heille on pyritty järjestämään soveltuvaa toimintaa, mutta käytän-nössä tämä toiminta on pystytty kohdistamaan vain osalle pelkääjistä. Pelkääjien oikeudesta ulkoiluun ja uskonnonharjoittamiseen voidaan huolehtia, mutta muu aktivointi vaihtelee huomattavasti vankiloittain. Muutamissa vankiloissa on kehitetty heitä varten erillistä säännöllistä toimintaa, useimmissa toiminta on harrastusluonteisten toimintojen varassa, joihin ei ole mahdollisuutta osallistua joka päivä. Esimerkiksi Helsingin vankilan Itäisen yöselliosaston kolmannen kerroksen osastolla, jonne sijoitettavia vankeja uhkaillaan etnisen taustan tai rikoksen laadun vuoksi, on järjestetty suomenkielen-, atk- ja perusopetusta sekä peruskouluaineiden kertausta. Vangit ovat voineet suorittaa myös ns. selliopintoja. Osastolla työskentelee vakituisesti päivittäin kaksi vartijaa, joiden työaika kuluu osaston päiväjärjestyksen mukaisten toimintojen järjestämiseen ja valvontatehtäviin. Tämän vuoden alusta osastolle on sijoitettu yksi ohjaaja vankien toimintojen lisäämiseksi.

Rikosseuraamusviraston lausunnossa todetaan, että CPT:n esittämä yhtenäisen lähestymistavan kehittäminen on tärkeää, koska yksittäisillä ponnistuksilla asiaa ei ole pystytty ratkaisemaan. Tämä edellyttää myös sen selkeyttämistä, keitä pelkääjien ryhmään luetaan. Tällä hetkellä ”pelkääjäksi” ilmoittautuminen on pitkälti vangin oman käsityksen varassa eikä vankilalla ole selkeää tietoa siitä, mistä syystä tämä tapahtuu. Vankien tilanteen asiantunteva arviointi, käyttämällä tarpeen mukaan hyödyksi psykiatria ja psykologia olisi tärkeää, jotta sen perusteella voidaan laatia tarkka suunnitelma, miten henkilön kanssa tulee työskennellä. Sijoittajayksikköön kutsuttujen osalta tämä voidaan tehdä jo alkuvaiheessa, mutta asia voi tulla esille vasta laitospaiheessa. Terveystieteiden yksikkö tulee kytkeä entistä paremmin mukaan myös vankien psyykkisen sairastumisen ehkäisemiseen. Myös rakenteelliset ratkaisut ovat edelleen tarpeen ongelman ratkaisussa. Rikosseuraamusvirasto kehittää yhtenäistä lähestymistapaa pelkääjäkysymykseen pitkällä aikavälillä. Terveystieteiden yksikön psykiatrien ja vankiloiden psykologien asiantuntemusta on tärkeää käyttää kehittämisessä hyväksi.

huomautukset

- **Vantaan ja Helsingin vankiloiden johtoa ja henkilökuntaa kehoitetaan olemaan jatkuvasti valppaina varmistaakseen, ettei mikään vankien välinen väkivaltatapaus jää havaitsematta, ja käyttämään kaikkia käytettävissään olevia keinoja tällaisten tapausten ehkäisemiseksi. Tämä edellyttää sitä, että säilytysalueilla ja tiloissa, joita käytetään vankien toimintaan, on paikalla riittävä määrä henkilökuntaa (66 kohta).**

Vankiloiden johto ja henkilökunta pyrkivät kaikin käytettävissä olevin keinoin luomaan vankilan olosuhteet niin turvallisiksi kuin mahdollista ja näin ehkäisemään vankien välistä väkivaltaa. Säilytysalueilla ja tiloissa, joita käytetään vankien toimintaan, pyritään käytettävissä olevien resurssien puitteissa aina pitämään paikalla riittävä määrä henkilökuntaa ja sisäisessä henkilökunnan ohjauksessa henkilökuntaa muistutetaan olemaan jatkuvasti valppaina.

Väkivallan ehkäisemisessä keskeisellä sijalla on myös vankilaturvallisuuteen liittyvä turvallisuusvartijoiden tiedustelutoiminta sekä muu laaja-alainen vankien taustakartoitus asutettaessa heitä vankilan eri osastoille. Lisäksi toiminnassa korostetaan hyvää

vankituntemusta yhtenä keskeisenä seikkana vankien välisen väkivallan ennaltaehkäisyssä.

Erityisvalvonnassa olevat vangit

suositukset

- **varmuusosastoilla säilytetyille vangeille tulisi tarjota soveliaista, monipuolista ja tarkoituksenmukaista toimintaa (johon sisältyy työtä, koulutusta ja kohdennettua kuntoutustoimintaa). Monitieteellisen ryhmän (joukossa mm. psykologi ja sosiaalityöntekijä) pitäisi yhdessä kyseisten vankien kanssa, vankien yksilöllisten toimintatarpeiden/riskianalyysin perusteella suunnitella ja tarkistaa ohjelma toiminnoiksi (72 kohta).**

Vankien rangaistusajan suunnittelusta vastaa sijoittajayksikkö, jossa työskentelee laajaa ammattitaitopohjaa omaava henkilökunta. Tarvittaessa vankila voi pyytää sijoittajayksiköltä rangaistusajan suunnitelman uudelleenarviointia varmuusosastolle sijoitettujen vankien osalta. Ongelmana on se, että varmuusosastolle sijoitetut vangit eivät usein ole halukkaita minkäänlaiseen toimintaan eivätkä yhteistyöhön vankilaviranomaisten kanssa. Myös toimintaohjelmaan osallistuminen voi siten saada osakseen vastarintaa, jolloin siitä saatava hyöty jää kyseenalaiseksi. Motivointi ja jonkinlaisen toiminnan sekä yksilötyön palveluiden tarjoaminen on kuitenkin tärkeää. Vankila voi tarjota varmuusosastolle sijoitetuille vangeille lisää yksilötyön, esimerkiksi psykologin palveluita. Toimintojen lisääminen on rakenteiden ja laitosturvallisuuden osalta ongelmallista.

Riihimäen vankila aikoo ottaa tänä vuonna käyttöön Info-tv:n. Vankiselleissä on vankilan tv-vastaanottimet, joihin vankila ryhtyy yleisen ohjelmatarjonnan lisäksi lähettämään yhdellä tai kahdella kanavalla vankilan tuottamaa materiaalia. Yksi kanava varataan vangeille suunnattujen pysyväismääräysten sekä ajankohtaistiedotteiden välittämiseen. Toisella kanavalla ryhdytään lähettämään opiskeleville vangeille suunnattua opiskelua tukevaa ohjelmaa, esim. välitetään vangeille järjestettyjä oppitunteja niille vangeille, jotka eivät voi osallistua opiskeluryhmiin. Näin voidaan tukea myös varmuusosastojen vankien opiskelua.

Tavoitteena on, että vanki siirtyy mahdollisimman lyhyen ajan jälkeen astetta avoimempaan osastoon asumaan. Rikosseuraamusvirasto tulee suosittelemaan vankilalle, että vangeille voidaan edellä kuvatun lisäksi tarjota ainakin pienimuotoista yksin tai pienessä ryhmässä tehtävää työtä, jota on joustavasti saatavissa silloin, kun vangit ovat siihen motivoituneita.

- **73 kohdassa mainittujen ulkomaailmaan pidettäviä yhteyksiä koskevien rajoitusten käyttö perustuu yksilölliseen riskien arviointiin (73 kohta);**

Vankeuslain mukaan varmuusosaston vangin kirje saadaan lukea, jos se on tarpeen rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. Varmuusosastolla olevan vangin puhelimen käytön ehtona on, että vanki suostuu siihen, että hänen puhelunsa voidaan kuuntelun lisäksi nauhoittaa. Varmuusosastolle sijoitetun vangin oikeutta tavata muita kuin lähiomaisiaan tai asiamiestä voidaan rajoittaa, jos on perusteltua syytä epäillä, että tapaamisessa rikottaisiin tätä lakia.

Riihimäen vankilassa varmuusosastolle sijoitettujen vankien viestinnän seuraaminen perustuu yksilökohtaiseen arviointiin. Varmuusosastolle sijoituksen perusteet liittyvät yleisimmin vankilasta harjoitettavan rikollisuuden tai karkaamisen estämiseen ja nämä samat perusteet liittyvät yhteyksien rajoittamiseen.

Vankeuslain (767/2005) mukaan vanki voidaan sijoittaa varmuusosastolle myös, jos sijoittaminen on perusteltua hänen oman turvallisuutensa takaamiseksi. Tällaisessa tapauksessa vankilalla ei ole syytä rajoittaa vangin yhteyksiä ulkomaailmaan enempää kuin vankilassa yleensä. Riihimäen vankilan varmuusosastolla on ollut sijoitettuna yksi vanki hänen oman turvallisuutensa vuoksi.

- **vankien sijoittamista Helsingin ja Riihimäen vankiloiden suljetuille osastoille tarkastellaan uudelleen 75 kohdassa olevien huomautusten perusteella (75 kohta);**

Suljetuimmille osastoille sijoitettavien vankien tulisi edetä rangaistusajan suunnitelmissaan kohti avoimempia osastoja ja mahdollisesti monipuolisempia aktiivitoimintoja. Näiden suljettujen osastojen tulee olla tietynlaisia motivointiosastoja, joista siirrytään motivoinnin jälkeen muille kuntouttavimmille osastoille. Vankiloissa sijoittelu osastoille on tosiasiallista hallintotoimintaa, josta ei tehdä kirjallisia päätöksiä.

Helsingin vankilassa asuttaminen osastoille on kytketty toimintaan sijoittamiseen. Asuttamisessa otetaan huomioon toimintapaikka, turvallisuus, vangin toive ja sopivuus osastolle siten kuin vankeuslain 5 luvun 1 §:ssä säädetään. Helsingin vankilassa on kolme suljettua osastoa, joille sijoitetaan vaikeasti sijoitettavia ja toiminnoista vapautettuja vankeja. Kaikissa tapauksissa vankia kuullaan. Itäisen selliosaston ensimmäiselle kerrokselle sijoitetaan vankeja, jotka voivat olla vaaraksi vankilan turvallisuudelle ja järjestykselle sekä vankeuslain 18 luvun 5 § mukaisesti erillään pidettäviä vankeja. Erillään pitämisestä tehdään aina kirjallinen päätös, vankia kuullaan ennen päätöksen tekoa ja hän saa asiasta kirjallisen päätöksen ja oikaisuvaatimusosoituksen.

Vangin toimintapäätös ja siten osastosijoitus tulee säännöllisesti arvioitavaksi rangaistusajan suunnitelman päivytyksen yhteydessä kolme kertaa vuodessa. Lisäksi vankien tilannetta arvioidaan epävirallisemmin jatkuvasti, mutta tällainen arviointi ei ole systemaattista eikä se kirjaudu vankitietojärjestelmään. Lisäksi vanki voi myös itse tuoda toiveensa esille.

Riihimäen suljetulle (C3) osastolle sijoitetuista vangeista on kaikilla vankeusajalta kurinpitomerkintöjä, rikollisen toiminnan jatkamista vankeusaikana tai osallistumista järjestäytyneiden rikollisryhmien toimintaan. Näissä sijoittelun perusteissa ei ole salaisia osioita. Jos sijoituksen peruste ei jostain syystä olisi vangille selvä, syytä vanki voi kysyä rangaistus-ajan suunnitelmasta vastaavalta vankeinhoitoesimieheltä. Osastolla on aloitettu kuluvana vuonna myös ns. johtajan vastaanotto kolmen kuukauden välein. Näissä käsitellään suullisesti mm. sijoittelua, osaston toimintoja, ongelmia ja henkilösuhteita. Sijoitus suljetulle osastolle pyritään pitämään mahdollisimman lyhyenä.

- **Helsingin ja Riihimäen vankiloiden suljettujen osastojen päiväjärjestyksiä ja toimintoja tarkastellaan uudelleen. Tavoitteena tulisi olla sen varmistaminen, että vangeilla on kohtuullisen vapaat olot omissa yksiköissään, vastapainona sille turruttavalle vaikutukselle, joka vangin henkiselle terveydelle ja sosiaalisille taidoille aiheutuu yksikön eristyneestä ilmapiiristä. Vangeille tulee myös tarjota heidän**

yksilöllisiä tarpeitaan vastaavaa järjestettyä toimintaa (johon sisältyy työtä, koulutusta ja kuntoutusohjelmia) (77 kohta).

Vankiloissa pyritään ottamaan huomioon CPT:n suositukset. Riihimäen vankilassa ei ole estettä hakeutua suljetulta osastolta toimintaohjelmiin. Osaston vankien vaihtuvuus pyritään pitämään suurena ja näin sijoitusaika suljetulle osastolle mahdollisimman lyhyenä.

Helsingin vankilan Itäisellä selliosastolla järjestetään hyvinkin yksilöllisesti mahdollisuuksia ulkoiluun ja vapaaseen oleskeluun osastolla, joko yksin tai pienemmissä ryhmissä kulloisenkin tilanteen mukaan. Vangeilla on mahdollisuus osallistua toimintaohjelmiin silloin, kun niitä on tarjolla sekä mahdollisuus suorittaa ns. selliopintoja. Vankila selvittää pieni-muotoisen työ- tai askartelutoiminnan järjestämistä sekä tietokoneen käyttömahdollisuutta osaston vangeille. Päiväjärjestystä ja toimintojen lisäämistä arvioidaan resurssien mukaan.

Rikosseuraamusvirasto tulee vielä tarkistamaan mm. Riihimäen vankilaan maaliskuussa tehtävän tarkastuksen aikana, että asiasta huolehditaan.

- **tutkintavangit, joiden tuomioistuimen määräämä eristäminen on päättynyt, sijoitetaan Vantaan vankilassa tavanomaisiin tiloihin viipymättä (79 kohta);**

Merkintä tuomioistuimen päättämän eristämisen päättymisestä merkitään vankitietojärjestelmään välittömästi sen jälkeen, kun tuomioistuin on ilmoittanut asiasta vankilaan. Tämän jälkeen vankila ryhtyy välittömästi toimenpiteisiin vangin siirtämiseksi pois suljetulta osastolta toiselle. Vankia ei pidetä aiheetta suljetulla osastolla. Vankilan ylläpito voi kuitenkin poikkeuksellisesti aiheuttaa tilanteita, joissa välitön siirtäminen ei ole mahdollista. Vantaan vankilan tiedossa ei ole kuukausia kestäneitä tuomioistuimen ilmoituksen jälkeisiä eristämisistä.

- **Suomen viranomaisten on ryhdyttävä määrätietoisin toimenpiteisiin tarjotakseen tuomioistuimen eristettäviksi määräämille vangeille mahdollisuuden tarkoituksenmukaiseen toimintaan, joka toimisi vastapainona niille kielteisille vaikutuksille, joita aiheutuu heidän sijoittamisestaan eristettynä pitämistä muistuttaviin olosuhteisiin. Lisäksi olisi ryhdyttävä asianmukaisiin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, ettei tuomioistuimen määräämän eristämisen soveltaminen naisten osastolle sijoitettuun vankiin vaikuta haitallisesti muihin osastolle sijoitettuihin vankeihin sovellettavaan päiväjärjestykseen (81 kohta).**

Vantaan vankilaan ei ole enää 1.11.2008 jälkeen ollut sijoitettuna naispuolisia tutkintavankeja muuta kuin tilapäismajoituksessa matkaselliosastolla. Etelä-Suomen aluevankilan alueella olevat naispuoliset tutkintavangit on nykyään keskitetty Hämeenlinnan vankilaan.

Tuomioistuimen eristettäväksi määräämille miespuolisille tutkintavangeille tarkoituksenmukaisena toimintana Vantaan vankila järjestää seuraavaa toimintaa:

Vankilan pastori tapaa eristettyjä heidän omasta pyynnöstään ja järjestää ehtoollistilaisuuksia joko kirkossa tai vangin sellissä. Osastolla kerran viikossa kiertävä kirjastokärry mahdollistaa kirjojen lainaamisen.

Eristetyillä vangeilla on mahdollisuus myös ohjelmatoimintaan. Vankilassa on henkilökuntaa, joka on koulutautunut yksilötyönä käytävään Suuttumuksenhallinta-kurssiin ja vuoden 2009 aikana 2-3 työntekijää koulutautuu yksilötyönä käytävään Viisi keskustelua muutok-sesta –ohjelmaan. Eristetyillä vangeilla on myös mahdollisuus hakeutua päihdeohjaajan tarjoamiin yksilökeskusteluihin sekä akupunktioon.

Vuoden 2009 aikana eristettyjen vankien käyttöön hankitaan kuntopyörä liikunnan harjoittamiseen ja selvitetään mahdollisuutta sellityönä tapahtuvaan kokoonpanotyöhön. Vuoden 2009 aikana aktivoidaan mm. kolmannen sektorin toimijoita tapaamaan ko. osaston vankeja ja kertomaan toiminnastaan.

huomautukset

- **sellaisten vankien osalta, joiden persoonallisuuden tai käytöksen voidaan olettaa aiheuttavan pitkäaikaisen sijoituksen varmuusosastolle, on heidän kohtelunsa vaikuttavuuden kannalta olennaista, että myös vangit itse mieltävät sijoittamispäätökset oikeudenmukaisiksi (70 kohta).**

Riihimäen vankilan johtaja pitää kolmen kuukauden välein varmuusosastolla sijoittelukokouksen, jossa käsitellään vangin sijoittamista varmuusosastolle. Vanki kutsutaan kokoukseen, mutta vangit eivät kaikissa tapauksissa halua olla läsnä sijoittelukokouksessa.

Vankilan psykologi työskentelee myös varmuusosastolla ja antaa sijoittelua varten lausuntonsa varmuusosaston vangeista.

Sijoitteluprosessin lisäksi varmuusosastolla toimii sama rangaistusajan suunnitelman seuranta kuin muidenkin vankien osalta. Osastosta vastaava vankeinhoitoesimies päivittää kolme kertaa vuodessa jokaisen osastolle sijoitetun vangin rangaistusajan suunnitelman. Vangilla on tilaisuus olla läsnä suunnitelmaa päivitettäessä ja saada tietoja edistymisestään sekä myös osallistua suunnitelman kehittämiseen. Myös tässä yhteydessä voidaan vangin kanssa keskustella varmuusosastolle sijoittamisen perusteista.

tietopyynnöt

- **vahvistus siitä, että 72 kohdassa tarkoitetut suojat on nyt asennettu Riihimäen vankilan kyseiselle ulkoilualueelle (72 kohta);**

Riihimäen vankilan kaikkiin häkkiulkoilupihoihin on asennettu sääsuoja loppuvuonna 2008.

- **tietoja niistä oikeusturvatakeista (esim. kirjallisena ne perustellut syyt, joilla voidaan päättää eristämisestä tai sen pidentämisestä; järjestelyn yksilöllinen, tarkoituksenmukainen ja säännöllinen uudelleentarkastelu), joita Suomen viranomaiset ovat asettaneet varmistaakseen, että tuomioistuimen määräämä eristäminen ei kestä pitempään kuin on tarpeellista (79 kohta);**

Pakkokeinolain 1 luvun 18 b §:ssä on säännökset tutkintavankien yhteydenpidon rajoittamisesta:

Esitutkinnan ollessa kesken voidaan rajoittaa tutkintavangin yhteydenpitoa muuhun

henkilöön, jos on perusteltua syytä epäillä, että yhteydenpito vaarantaa tutkintavankeuden tarkoituksen. Yhteydenpitoa voidaan rajoittaa myös syyteharkinnan ja oikeudenkäynnin ollessa kesken, jos on perusteltua syytä epäillä, että yhteydenpito vakavasti vaarantaa tutkintavankeuden tarkoituksen.

Yhteydenpitoa tutkintavankeuslain (768/2005) 8 luvun 4 §:ssä tarkoitetun asiamiehen kanssa ei saa rajoittaa. Yhteydenpitoa lähiomaisen, muun läheisen taikka tutkintavankeuslain 9 luvun 7 §:ssä tarkoitetun edustuston kanssa saadaan rajoittaa ainoastaan rikoksen selvittämiseen liittyvistä erityisen painavista syistä.

Yhteydenpitorajoitus voi sisältää rajoituksia kirjeenvaihtoon, puhelimen käyttöön, tapaamisiin tai muihin yhteyksiin vankilan ulkopuolelle taikka yhdessäoloon tietyn tutkintavangin tai tiettyjen tutkintavankien taikka tietyn vangin tai tiettyjen vankien kanssa. Yhteydenpitoa ei saa rajoittaa enempää eikä pitempään kuin on välttämätöntä.

Yhteydenpidon rajoittamisesta päättää vangitsemisvaatimuksen tekijän, syyttäjän tai vankilan johtajan esityksestä vangitsemisesta päättävä tuomioistuin. Väliaikaisesta yhteydenpidon rajoittamisesta voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen pyynnöstä päättää myös vankilan johtaja taikka, jos tutkintavanki on sijoitettu poliisin säilytystilaan, pidättämiseen oikeutettu virkamies. Jos tuomioistuin 17 §:n nojalla lykkää pidätetyn vangitsemista koskevan asian käsittelyä, sen tulee kuitenkin päättää pidätetylle määrätyn väliaikaisen yhteydenpitorajoituksen voimassa pitämisestä tai muuttamisesta. Yhteydenpitoa koskeva rajoitus ja sen perusteet on otettava uudelleen käsiteltäväksi 22 §:ssä tarkoitetun vangitsemisasiain uudelleen käsittelyn yhteydessä.

Mitä 1–4 momentissa säädetään tutkintavangin yhteydenpidon rajoittamisesta, sovelletaan vastaavasti pidätetyn ja kiinni otetun yhteydenpidon rajoittamiseen.

Uudella 1.10.2006 voimaan tulleella pakkokeinolain säännöksellä pyrittiin selkeyttämään tutkintavangeille määrättävien yhteydenpitorajoitusten käyttöä ja niiden määräämisen päätösvaltaa. Säännös on osoittautunut käytännössä jossain määrin epäselväksi.

Tutkintavankien yhteydenpitoa koskeva asia on ollut esillä myös edellä mainitussa toimikunnassa. Toimikunta ehdottaa, että yhteydenpitoa koskevaa säännöstä selkeytetään ja täsmennetään rajoittamisen edellytysten ja keston osalta. Yhteydenpidon rajoittamisesta esitetään säädettäväksi uudessa pakkokeinolain 4 luvussa. Yhteydenpitorajoituksen voimassa pitäminen tai muuttaminen tulisi käsitellä vangitsemisasiain käsittelyn yhteydessä. Tutkintavanki voisi ehdotuksen mukaan saattaa rajoituksen myös erikseen tuomioistuimen käsiteltäväksi noudattaen vangitsemisasiain uudelleenkäsittelyä koskevaa sääntelyä (uusi pakkokeinolain 3:15 §). Tämä tarkoittaisi, että rajoitus voitaisiin saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi aikaisintaan kahden viikon kuluttua edellisestä käsittelystä. Tutkintavanki voisi kannella tuomioistuimen yhteydenpidon rajoittamista koskevasta päätöksestä hovioikeuteen, jonka pitäisi käsitellä asia kiireellisenä.

- **Suomen viranomaisten lausumat joidenkin vankien esittämistä väitteistä, että henkilökunta jatkuvasti siirsi puhelimeen pääsyä myöhempään ajankohtaan (82 kohta).**

Rikosseuraamusviraston saamien tietojen mukaan vankien soittamista lähisukulaisilleen ei ole evätty eikä mahdollisuutta olla puhelimitse yhteydessä vankilan ulkopuolelle ole raportissa kuvatulla tavalla tahallisesti kielletty.

Vankien säilytysolosuhteista yleisesti

suositukset

- **Vantaan vankilassa ryhdytään asianmukaisiin toimenpiteisiin nuorisovankien majoittamisen osalta 83 kohdassa esitettyjen huomautusten johdosta (83 kohta);**

Vantaan vankilassa on yksi nuorisovangeille tarkoitettu osasto ja mikäli osastolle on jouduttu sijoittamaan nuoria, jotka eivät jostain syystä voi toimia tai olla keskenään, on heitä sijoitettu vankilan muille osastoille väkivaltaisuuksien ehkäisemiseksi. Jatkossa vankilassa kiinnitetään huomiota siihen, ettei nuorta henkilöä sijoiteta samaan selliin aikuisen henkilön kanssa.

- **Suomen viranomaisten on selvästi lisättävä pyrkimyksiään tarjota Vantaan vankilassa tutkintavangeille (erityisesti naisille ja nuorisovangeille) heidän tarpeitaan ja oikeudellista asemaansa vastaavia toimintoja (87 kohta);**

Tutkintavankeuslain 4 luvun 1 §:n mukaan tutkintavanki ei ole velvollinen osallistumaan vankilan järjestämään tai hyväksymään toimintaan. Jos tutkintavanki haluaa osallistua toimintaan, siihen on mahdollisuuksien mukaan varattava tilaisuus. Tutkintavangille pitää lain mukaan tarjota sekä terveyden- ja sairaanhoitoa, psykologista palvelua että sosiaalista kuntoutusta ja turvata uskonnonharjoitusmahdollisuus, kirjaston käyttö ja muita vapaa-ajan toimintamahdollisuuksia.

Vantaan vankilassa on tarjota työtoimintaa seuraavasti: kokoonpanotyössä 20 vankia ja puutöissä 6 vankia, minkä lisäksi peruspalveluissa on työllistettynä siivoustöissä 16 vankia, keittiötöissä 3 vankia ja vankien vaatteiden pesussa 2 vankia. Vankilassa on toiminnallinen 10-paikkainen motivointiosasto, jossa vangit osallistuvat viikko-ohjelman mukaiseen päihteettömyyteen tähtäävään toimintaan. Lisäksi vankilassa on 8-paikkainen sitomusosasto, jossa päihteettömyyteen sitoutumisen lisäksi on mahdollisuus osallistua erilaiseen viikko-ohjelman mukaiseen toimintaan.

Vankilassa järjestetään vuoden 2009 aikana kaksi antiriippuvuuskurssia (lyhyt päihdeohjelma) ja kaksi suuttumuksenhallintakurssia. Vangeilla on mahdollisuus osastokohtaisesti käydä kunto- ja liikuntasalilla viikko-ohjelman/päiväjärjestyksen mukaisesti. Lisäksi Vantaan vankila on mukana SPR:n vankilavierailijatoiminnassa ja vangeilla on mahdollisuus säännöllisesti tavata seurakunnan diakoneita ja NA/AA-toiminnan uudelleen käynnistämismahdollisuutta selvitetään. Vankila pyrkii käytettävissä olevien resurssien puitteissa lisäämään ja monipuolistamaan toimintaa ja selvittää yhteistyötä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa.

Vantaan vankilassa ei enää ole naistenosastoja. Kaikille nuorisovangeille pyritään järjestämään heidän tarpeitaan vastaavaa toimintaa, mihin seikkaan kiinnitetään erityistä huomiota. Nuorisovangeille on nimetty yhdyshenkilö, joka keskittyy ja perehtyy heidän asioihinsa. Vankilan toiminnoista vastaava apulaisjohtaja seuraa nuorisovankien oikeudellista asemaa ja kehittää yhdessä muun henkilökunnan kanssa nuorisovangeille osoitettua toimintaa.

Myös Rikosseuraamusvirasto on havainnut, että huomion kiinnittäminen tulostavoitteissa vankeusvankien aktivointiin saattaa heikentää tutkintavankien tilannetta varsinkin huonon

resurssitilanteen aikana. Tosin on joitakin uusintarikollisuuden vähentämiseen liittyviä toimintoja, joihin tutkintavankeja ei syyttömyysoletuksen vuoksi voida sijoittaa. Myös niiden tutkintavankien sijoittaminen toimintaan, joiden toiminnot tutkinnanjohtaja on määrännyt suoritettavaksi erillään, on ongelmallista. Rikosseuraamusvirasto asetti aluevankiloille vuoden 2008 yhdeksi tavoitteeksi järjestää vangin mahdollisuudet saada tukea sosiaali- ja kriisiluonteisten asioiden hoitamiseen tutkintavankeuden alussa, millä saatiin tehostettua nimenomaan alkuvaiheen järjestelmällistä kriisiluonteista työtä. Rikosseuraamusviraston on kuitenkin tarpeellista kiinnittää jatkossa entistä enemmän huomiota myös tutkintavankien aktivointiin sekä päivätoiminnoissa että vapaa-ajantoimintojen kautta.

- **on ryhdyttävä viipymättä tehokkaisiin toimenpiteisiin "paljusellien" käytön lopettamiseksi Helsingin vankilan Länsisiivessä (90 kohta).**

Läntinen sellirakennus, jonka vankipaikoista 73 on paljusellejä, on suunniteltu perusparannettavaksi vuosina 2011-2012. Perusparannuksessa sellien yhteyteen rakennetaan wc-tilat. Rikosseuraamusvirasto velvoittaa vankilan johdon huolehtimaan siitä, että vangit voivat päästä wc-tiloihin kaikkina vuorokaudenaikoina jo ennen vankilan perusparannusta.

huomautukset

- **Suomen viranomaisia kannustetaan jatkamaan ponnistelujaan huolehtiakseen siitä, että Vantaan vankila toimii virallisen kapasiteettinsa rajoissa (84 kohta);**

Vantaan tutkintavankilan tilanahtautta on helpotettu siirtämällä naistutkintavangit Hämeenlinnan vankilaan. Vankimäärä maaliskuussa 2009 on kuitenkin edelleen 230, kun paikkaluku on 166.

Suomessa on tehty lainsäädäntömuutoksia, joilla pyritään vähentämään vankien määrää vankiloissa. Muutoksia on tehty sakon muuntorangaistusten vähentämiseksi sekä otettu käyttöön valvottu koevapaus. Näistä muutoksista huolimatta vankimäärä ei ole laskenut odotetusti koko maassa. Valvotussa koevapaudessa olevien vankien määrää pyritään edelleen lisäämään. Lisäksi suunnitelmissa on ottaa käyttöön uusi valvontarangaistus, jonka osaltaan odotetaan vähentävän vankimäärää. Kohdassa 60 on tarkemmin kuvattu vankiluvun laskemiseen tähtäviä toimenpiteitä.

- **Helsingin ja Riihimäen vankiloiden johtoa kehoitetaan jatkamaan ponnisteluja vankien tarpeiden mukaisen räätälöidyn mielekkään toiminnan (mukaan lukien työ, ammatillinen koulutus, muu koulutus ja kohdistetut kuntoutusohjelmat) tarjoamiseksi useammalle vangille (93 kohta);**
- **Helsingin vankilan johtoa kannustetaan kehittämään edelleen pitkäaikaisvankien ohjelmia mukaan lukien räätälöityjen kuntoutusohjelmien sekä asianmukaisen psykologisen ja sosiaalisen tuen tarjoaminen, jotta vangit selviytyisivät vankeusajastaan ja jotta estettäisiin rikoksen uusiminen vapautumisen jälkeen (93 kohta).**

Vankien toimintoihin osallistumisen lisääminen on yksi vankeuslain keskeisimmistä tavoitteista. Tähän pyritään muun muassa niin, että suurimmalle osalle vangeista

mahdollistetaan osallistuminen osa-aikaisesti sellaisiin toimintoihin, joilla on heidän kuntoutumisensa kannalta eniten merkitystä.

Vankeuslain mukaan toiminnan tulee vahvistaa vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan, ylläpitää ja parantaa vangin ammattitaitoa ja osaamista sekä työ- ja toimintakykyä ja tukea vangin päihteetöntä elämäntapaa. Vanki on velvollinen työ- ja toiminta-aikana osallistumaan toimintaan; aktiivisuusprosentti on vain noin 59 % vangeista. Luku on laskettu käytettävissä olevista työajan tunteista eikä siten kerro, kuinka moni yksilö on osallistunut toimintoihin eli osallistujia on kuitenkin enemmän. Heistä suurin osa käy työssä, opiskelijoita on vajaa 10 % ja kuntouttavassa toiminnassa on noin 6 % tavoitteen ollessa 7 %. Erityisesti opintojen ja kuntouttavan toiminnan laajuus ei ole vankien tarpeiden edellyttämällä tasolla. On kuitenkin huomattava että kuntoutus ei ole yleensä kokopäiväistä, joten edellistä useammat vangit voivat siihen osallistua.

Etelä-Suomen aluevankila, johon sekä Helsingin että Riihimäen vankila kuuluvat, aikoo panostaa vuonna 2009 ja siitä eteenpäin voimavaroja resurssien rajoissa erityisesti vankien kuntouttavan toiminnan kehittämiseen. Tarkoitus on lisätä vaikuttavuusohjelmia, arjen taitojen harjoittelua ja päihdetyötä.

Helsingin vankilassa työtä tekee kaksi psykologia, kaksi sosiaalityöntekijää, pastori, kaksi päihdeohjaajaa sekä yksi ohjaaja, joiden tehtävänä on tuottaa vangeille päihdekuntoutusta, toimintaohjelmia, psykologin palveluja, sosiaalityön ohjausta ja neuvontaa, perhetyötä ja käydä vankien kanssa muutokseen tähtääviä yksilökeskusteluja. Vuoden 2009 tavoitteena on järjestää yksi väkivaltarikollisille suunnattu toimintaohjelma (Cognitive change-ohjelma, kesto 7 kuukautta), kaksi Anger management-kurssia ja yksi Cognitive Skills-kurssi. Henkilökuntaa koulutetaan mahdollisuuksien mukaan strukturoitujen yksilötyömenetelmien käyttöön. Päihdekuntoutuksessa pyritään siirtymään akkreditoituihin ja strukturoituihin menetelmiin.

tietopyynnöt

- **Suomen viranomaisten lausumat Vantaan vankilan vankien esittämistä valituksista koskien sitä, että päivän viimeinen ateria tarjottiin jo klo 14.30 (84 kohta);**

Rikosseuraamusviraston määräyksen mukaisesti Vankeinhoitolaitoksessa vangeille tarjotaan arkisin neljä ateriaa. Niinä päivinä, jolloin vankilassa ei ole varsinainen työpäivä, vangeille tarjotaan aamiainen ja yhdistetty lounas päivällinen sekä iltapala.

Vankien ruokailuajat järjestetään siten, että päivällä ruokailujen väliset ajat ovat tasaiset ja iltapalan ja aamupalan välinen aika ei ole yli 12 tuntia.

Vantaan vankilan ruokailuajat eivät ole Rikosseuraamusviraston määräyksen mukaiset. Rikosseuraamusvirasto on velvoittanut Vantaan vankilan viipymättä muuttamaan vankilan ruokailuajat määräyksen mukaisiksi.

- **tietoja päätöksistä, jotka koskevat suunnitelmia Pohjoissiiven säilytystilojen muuttamista toimintatiloiksi ja/tai sellien ovien pitämistä lukitsemattomina noissa tiloissa (päivällä ja yöllä) (90 kohta);**

RISEALA 2010-hankkeen 15.1.2009 päivätyn aluesuunnitelman mukaan Helsingin vankilan

Pohjoisen sellirakennuksen asuintilat otetaan vankien aktiviteettialueeksi vuosien 2011 – 2012 jälkeen. Tilojen käyttötarkoitusta harkittaessa tulee kuitenkin ottaa huomioon myös vankiluvun kehitys Suomessa ja suljettujen paikkojen tarve.

Terveydenhoito

suositukset

Vankeinhoitolaitoksen terveydenhuoltoyksikön lausunnossa esitetään seuraavat täsmennykset CPT:n kohdassa 94 kuvattuun toimintaan ja henkilöstömitoitukseen:

Vantaan vankilassa on viisi (ei kuusi) kokopäivätoimista sairaanhoitajaa. Lisäksi on yksi osastonhoitaja, joka tekee pääosin hallinnollista työtä. Sairanhoitaja ei ole paikalla myöskään viikonloppuisin. Vantaan vankilassa on vankilalääkärin lisäksi myös psykiatrin vastaanotto kerran viikossa.

Helsingin vankilassa on neljä sairaanhoitajaa. Lisäksi on yksi osastonhoitaja, joka tekee pääosin hallinnollista työtä. Vankilassa käy myös kerran viikossa psykiatri pitämässä vastaanottoa.

Riihimäen vankilassa ostopalvelulääkäri on paikalla 2-3 päivänä viikossa. Lisäksi CPT:n tarkastuksen jälkeen helmikuussa 2009 on aloitettu psykiatrin vastaanotto kerran viikossa. Vankilassa on kolme kokopäivätoimista sairaanhoitajaa. Lisäksi on yksi osastonhoitaja, joka tekee pääosin hallinnollista työtä.

- **lääkärin paikallaoloaikaa kummassakin vankilassa lisätään 95 kohdassa esitettyjen huomautusten johdosta (95 kohta);**

Kun myös psykiatri on aloittanut työnsä Riihimäen vankilassa, lääkäri on käytännössä paikalla 3-4 päivänä viikossa. Myös Vantaan ja Helsingin vankiloissa on psykiatrin vastaanotto viikoittain, mikä täydentää vankilalääkärien palveluja. Vankien terveydentilasta pystytään huolehtimaan, kun otetaan huomioon sairaanhoitajien hyvä koulutustaso ja osaaminen.

- **ryhdytään toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että niissä laitoksissa, joissa käytiin, olisi aina, myös yöllä, paikalla joku, joka on kykenevä antamaan ensiapua ja jolla mieluiten on laillistetun sairaanhoitajan pätevyys (95 kohta);**

Valvontahenkilökunnassa on ensiaputaitoinen vartija öisin paikalla.

Terveydenhuollon nykyiset resurssit eivät riitä sairaanhoitajan paikalla oloon öiseen aikaan. Vuonna 2009 selvitetään mahdollisuutta järjestää sairaanhoitajan puhelinpäivystys vankiloihin ympärivuorokautisesti.

- **Suomen viranomaisten on luotava järjestelmä, jonka mukaan psykiatri vierailee säännöllisesti Riihimäen vankilassa (96 kohta);**

CPT:n tarkastuksen jälkeen helmikuussa 2009 Riihimäen vankilassa on aloitettu psykiatrin

vastaanotto kerran viikossa.

- **ryhdytään toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että tarkastetuissa kolmessa laitoksessa suoritetaan lääkärintarkastus vastasaapuneille vangeille systemaattisesti saapumispäivänä taikka sitä seuraavana arkipäivänä (97 kohta);**

Euroopan neuvoston vankilasääntöjen mukaan lääkärin tai lääkärille raportoivan sairaanhoitajan on tavattava jokainen vanki mahdollisimman pian saapumisen jälkeen ja tutkittava hänet, jollei se ole ilmeisen tarpeetonta. Sairaanhoitajan suorittamana tarkastusta ja seulontaa pidetään riittävänä.

Sairaanhoitajilla on Suomessa perusteellinen ja pitkä koulutus. Tällä hetkellä vankeinhoidossa ei ole riittävästi resursseja ole lääkärin suorittamaan jokaisen tarkastukseen. Sairaanhoitaja tarkastaa vangin 1-3 päivän kuluessa saapumisesta. Tarvittaessa vanki ohjataan lääkärin vastaanotolle. Perusteellinen terveystarkastus toteutetaan kahden viikon kuluessa sairaanhoitajan toimesta.

- **Suomen viranomaisten on ryhdyttävä toimenpiteisiin, jotta varmistetaan psykiatrisen erikoissairaanhoitajan jatkuva läsnäolo Vantaan vankilan psykiatrisella osastolla (99 kohta);**

huomautus

Suomen viranomaisia pyydetään palkkaamaan pätevää henkilökuntaa tarjoamaan terapeutista ja kuntouttavaa toimintaa Vantaan vankilan psykiatrisella osastolla (99 kohta);

Vantaan psykiatrisen osasto on toiminut päiväsairalana, jossa potilaat ovat hoidossa vapaaehtoisesti kello 7-19. Yksikkö toimii tämän ajan ulkopuolella normaalina vankilan osastona. Osastolla on oma vartija. Osaston henkilökunta on hyvin kokenut, koulutettu ja motivoitunut työhönsä. Hoitohenkilökunta on hoitanut myös sosiaalityöntekijälle, toimintaterapeutille ja liikunnanohjaajalle kuuluvia tehtäviä. Osastolla on hoidettu moniongelmaisia ja paljon vaikeammin sairaita, esimerkiksi harhaisia skitsofrenia- ja mielialahäiriöpotilaita kuin yleensä päiväsairaloissa (siviilisektorilla) hoidetaan. Ajan myötä on käynyt yhä ilmeisemmäksi, että yksikön toimintamahdollisuudet eivät enää vastaa nykyaikaisiin vaatimuksiin. Yksikössä hoidettava potilasainekset on muuttunut ja vaikeutunut, erityisesti vankipotilaiden huumausaineiden käytön yleistymisen myötä. Yksikössä ei voida hoitaa potilaita tahdosta riippumattomilla hoitomenetelmillä.

CPT:n suositus yksikön muuttamiseen ympäri vuorokauden toimivaksi psykiatriseksi sairaalayksiköksi on tavoitteena. Tämä mahdollistaa myös mielenterveyslain mukaisen tahdosta riippumattoman hoidon. Yksikössä tulee olla tavanomainen moniammatillinen hoito-henkilökuntarakente eikä valvontahenkilökuntaa. Tämä vaatii huomattavaa virkojen lisäystä ja mahdollisesti myös tilojen uudistamista. Muutos ei ole toteutettavissa lyhyellä aika-tilalla.

Rikosseuraamusalan uudelleen organisointiin liittyy kysymyksiä siitä, tulisiko vankeinhoidon terveydenhuolto organisoida yhteiskunnan yleisen terveydenhuoltojärjestelmän piiriin. Rikosseuraamusvirasto katsoo, että tämän selvityksen yhteydessä tulee selvittää myös Vantaan vankilan psykiatrisen osaston muuttaminen ympäri

vuorokauden toimivaksi psykiatriseksi sairaalayksiköksi.

- **on ryhdyttävä toimenpiteisiin, joilla huolehditaan siitä, että levottomien potilaiden hoito on Vantaan vankilan psykiatrisen osaston terveydenhoitohenkilökunnan vastuulla; vankilan henkilökunnan tulisi tarjota kaikki mahdollinen apu näiden potilaiden käsittelemisessä terveydenhoitohenkilökunnan ohjeiden ja tarkan valvonnan alaisena (101 kohta).**

Viitataan edellä kohdassa 99 esitettyyn. Osasto tulisi muuttaa ympärivuorokautiseksi suljetuksi psykiatrian yksiköksi, jossa voidaan toteuttaa mielenterveyslain mukaista tahdosta riippumatonta hoitoa.

- **etälaumauttimen (stun gun) käyttöä vankiloissa koskevat ohjeet tarkistetaan 102 kohdassa olevien huomioiden valossa (102 kohta);**

Eräissä vankiloissa koekäytössä ollut etälamautin on otettu Vankeinhoitolaitoksessa käyttöön 1.4.2009. Kaikki etälamauttimen laituskäyttäjät tullaan kouluttamaan ennen kuin lamauttimia otetaan laitoksissa käyttöön. Koulutuksen sisältö on samanlainen kuin poliisin antama etälamautinkoulutus. Lamauttimien käyttö tullaan myös ohjeistamaan yleisellä tasolla. Etälamautinta saa käyttää ainoastaan siihen tehtävään erikseen valittu ja koulutettu henkilö. Ohje toimitetaan CPT:lle sen valmistuttua.

Etälamautin on voimankäyttöhierarkiassa samalla tasolla kuin OC-sumutin ja teleskooppipatukka. Yksittäisestä voimankäyttötilanteesta riippuen valitaan juuri siihen tilanteeseen tarkoituksenmukaisin voimankäyttöväline. Voimankäyttövälineiden käyttöä harkittaessa käytetään kulloinkin lievintä voimakeinoja.

Koekäyttövaiheessa Vantaan vankilassa on jouduttu käyttämään etälamautinta yhden kerran. Lamautinta käytti siihen erikseen koulutuksen saanut vartija. Kyseinen vartija on erittäin kokenut ja hän toimii vankilassa voimakeinojen kouluttajana. Kyseinen tilanne arvioitiin erittäin vaaralliseksi, koska vanki oli tilanteessa rikkonut sellinsä eikä häneen saatu minkäänlaista kontaktia. Vanki hyökkäsi selliin tulleita vartijoita kohti ja häntä kohtaan käytettiin lievintä mahdollista voimakeinoja. Tilanteessa vankia pyrittiin ensin käskyin ja kehotuksin rauhoittamaan ja vasta viimeisenä mahdollisuutena käytettiin voimakeinoja. Etälamauttimen vaihtoehtoina olisi ollut teleskooppipatukan tai OC-sumuttimen käyttö. Jälkimmäisiä voimakeinoja käytettäessä olisi vangin loukkaantuminen ja jälkikäteen annettavan ensiavun tarve ollut ilmeinen.

- **Vantaan vankilan psykiatrisella osastolla työskentelevälle terveydenhoitohenkilökunnalle annetaan yksityiskohtaiset ohjeet eristyshuoneeseen sijoitettujen potilaiden seurannasta 103 kohdassa esitettyjen huomautusten perusteella (103 kohta).**

huomautukset

- **Suomen viranomaisia pyydetään tarjoamaan vähemmän karut ja yksilöllisemmät majoitustilat Vantaan vankilan psykiatrisen osaston potilaille (100 kohta);**

Osaston ja majoitushuoneiden viihtyisyyttä ryhdytään parantamaan mm. väreillä, kasveilla ja teksteileillä, kuitenkin paloturvallisuus huomioon ottaen.

- **Vantaan vankilan psykiatrisen osaston eristys huoneiden suunnittelu ei ole asianmukaista (103 kohta).**

Viitataan edellä kohdassa 99 esitettyyn. Eristystilanteissa toimitaan tällä hetkellä vankeuslainsäädännön mukaisesti. Osasto tulisi muuttaa ympärivuorokautiseksi suljetuksi psykiatrian yksiköksi, jossa voidaan toteuttaa mielenterveyslain mukaista tahdosta riippumatonta hoitoa. Tällöin myös eristys huoneet tulevat vastaamaan psykiatrian yksikön tarpeita.

Henkilökunnan ohjeistus suunnitellaan nykyään yhdessä vankilan johdon kanssa, koska kysymyksessä ei ole suljettu osastoyksikkö eikä siellä voida soveltaa mielenterveyslain mukaisia itsemääräämisoikeuden rajoituksia, kuten eristämistä. Psykiatrisen yksikön henkilökunnalla ei nykyään ole valtuuksia potilaiden eristämiseen.

Eristettyjä aikuisia potilaita tahdosta riippumattomassa hoidossa ei voimassa olevan mielenterveyslain mukaan tarvitse jatkuvasti seurata, vaan ohjeiden mukaiset hoitajan tarkastuskäynnit riittävät.

tietopyynnöt

- **jäljennös etälamauttimen käyttöä vankiloissa annetuista, tarkistetuista ohjeista (102 kohta).**
- Ohjeita valmistellaan parhaillaan. Ne lähetetään CPT:lle tiedoksi heti, kun ne on vahvistettu.

Muut CPT:n toimivallan kannalta oleelliset kysymykset

suositukset

- **Helsingin vankilassa käytössä ollut toimintatapa, jossa hoitajien oli vahvistettava, että ”ei ollut mitään lääketieteellistä syytä, mikä olisi estänyt vangin eristämisen”, on lopetettava välittömästi (106 kohta);**

Vankeuslain 15 luvun 8 §:n 3 momentin mukaan yksinäisyyteen sijoittamisesta tulee mahdollisimman pian ilmoittaa lääkärille tai muulle terveydenhuoltohenkilökuntaan kuuluvalla virkamiehelle. Jos vangille määrätään yli seitsemän vuorokauden yksinäisyysrangaistus, terveydenhuoltohenkilökuntaa on kuultava. Jos täytäntöönpano aiheuttaa vaaraa vangin terveydelle, sitä on lykättävä tai jo alkanut täytäntöönpano keskeytettävä.

CPT:n raportissa (s. 42) pidetään tärkeänä suojakeinona vankeuslaissa olevaa velvollisuutta ilmoittaa terveydenhuoltohenkilöstölle yksinäisyysrangaistuksesta ja kuulla terveydenhuoltohenkilöstöä, jos yksinäisyysrangaistus ylittää seitsemän päivää. Myös eduskunnan lakivaliokunta on aikaisemmin lain uudistamisen yhteydessä (LaVM 12/2201 vp) pitänyt tärkeänä, että ennen pitkistä yksinäisyysrangaistuksista päättämistä kuullaan

lääkäriä tai muuta terveydenhuoltohenkilöstöä.

Euroopan vankilasääntöjen säännön 43 selostavassa muistiossa todetaan, että lääkäreitä tai laillistettuja sairaanhoitajia ei tulisi pakottaa toteamaan, että vanki on sovelias saamaan rangaistuksen, mutta he voivat antaa vankilaviranomaisille neuvoja niistä riskeistä, joita tietyt toimenpiteet voivat aiheuttaa vankien terveydelle. Heillä olisi oltava erityinen velvollisuus niitä vankeja kohtaan, jolle määrätään yksinäisyysrangaistus mistä syystä tahansa: kurinpidollisista syistä; heidän ”vaarallisen” tai ”vaikean” käytöksensä vuoksi; rikostutkinnan vuoksi; heidän omasta pyynnöstään. Vakiintuneen käytännön mukaisesti näiden vankien luona pitäisi vieraila päivittäin.

Voimassa oleva vankeuslaki edellyttää terveydenhoitohenkilökunnan kuulemista, kun määrättävä kurinpitörangaistus on yli seitsemän vuorokautta. Lain tarkoituksena on ollut, ettei terveydenhuoltohenkilökunta millään lailla osallistu itse kurinpitörangaistuksen määräämiseen, mikä olisi myös Euroopan vankisääntöjen vastaista. Kuulemisen tarkoituksena on varmistaa, että terveydenhoitohenkilökunta voi antaa käsityksensä siitä, aiheutuuko kurinpitörangaistuksen täytäntöönpanosta vangin terveydelle vaaraa. Käytännössä terveydenhuoltohenkilökunnan kuuleminen ei tapahdu kurinpitökäsittelyn yhteydessä eikä vangin läsnä ollessa, joten potilassuhde tai terveydenhuollon luottamuksellisuus eivät vaarannu menettelyssä.

Yli 7 vuorokaudeksi määrätty yksinäisyysrangaistukset ovat varsin harvinaisia. Vuonna 2008 niitä määrättiin yhteensä 55 tapauksessa, joista 44 suljetuissa vankiloissa ja 11 avolaitoksissa.

Rikosseuraamusvirastossa selvitetään vielä erikseen, voidaanko vankiloita ohjeistaa siten, että potilassuhdetta voitaisiin entistä paremmin suojata käytännössä. Terveydenhuoltoyksikön lausunnon mukaan yksikössä tehdään vuoden 2009 aikana suunnitelma, jolla epäkohtaa on tarkoitus korjata. Samassa yhteydessä myös täsmennetään sairaanhoitajan ja lääkärin vastuut eristettyjen vankien terveydentilan arvioinnissa.

- **Riihimäen vankilassa on ryhdyttävä toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että vangeille, jotka ovat päihtyneitä tai osoittavat väkivaltaista tai itsetuhoista käytöstä, annetaan viipymättä asianmukaiset, turvalliset vaatteet, kun heidät sijoitetaan tarkkailuselliin (108 kohta);**

Riihimäen vankila on antanut henkilökunnalle kirjalliset ohjeet, joiden mukaan eristämistarkkailuun sijoitettavalle vangille annetaan viipymättä tavalliset vankivaatteet. Riihimäen vankilan ohje asiasta on liitteenä.

- **Suomen viranomaisten on ryhdyttävä toimenpiteisiin, joilla varmistetaan, että Helsingin ja Vantaan vankiloissa kurinpidolliseen yksinäisyysrangaistukseen sijoitettujen vankien yksityisyys säilytetään heidän käyttäessään WC:tä tai peseytyessään. Tämän tulisi siinä määrin kuin se suinkin on mahdollista, koskea myös tarkkailuselleihin sijoitettuja vankeja (109 kohta);**

Eristysoasastolle kurinpidolliseen yksinäisyysrangaistukseen määrätty ja tarkkailuselliin tarkkailtavaksi sijoitetut vangit peseytyvät erillisessä suihkuhuoneessa, jossa ei ole kameravalvontaa ja näin ollen heidän yksityisyytensä peseytymisen aikana säilyy. Kurinpitörangaistusta suorittavia vankeja ei aktiivisesti seurata kameran välityksellä.

Samoja sellejä käytetään myös mm. päihtyneiden tarkkailuun, minkä vuoksi on perusteltua, että selleissä on kamerat. WC:ssä käyntien osalta valvomossa työskentelevää henkilökuntaa ohjeistetaan siten, että kurinpidolliseen yksinäisyysrangaistukseen määrätyn vangin käyttäessä wc:tä valvomon monitori ko. sellin osalta kytketään siksi ajaksi pois päältä. Vankilat eivät näe periaatteellista estettä, että kamera kytketään päältä pois kurinpitovangin suorittamisen ajaksi. Vankilat ryhtyvät asian vaatimiin teknisiin toimenpiteisiin.

- **Helsingin ja Riihimäen vankiloiden henkilökunnan on saatava yksityiskohtaiset ohjeet tavasta, jolla kehonsisäiseksi kuljettajaksi epäillyn vangin asettaminen jatkuvaan tarkkailuun tulisi toteuttaa. Näihin ohjeisiin tulisi sisältyä vankien välitön pääsy WC:hen kaikkina aikoina (mukaan lukien yöllä). Olisi myös ryhdyttävä järjestelyihin (esim. värilliseen lasiin, jolla WC-tila erotetaan), jotta säilytettäisiin edes vähäinen yksityisyys kyseisten vankien käyttäessä WC:tä (112 kohta);**
- **epäillyille ”kehonsisäisille kuljettajille”, joita pidetään jatkuvassa valvonnassa, on aina annettava asianmukaiset vuodevaatteet heidän ollessaan sellissä yötä (112 kohta);**

Rikosseuraamusvirasto laatii erilliset ohjeet tarkkailuhalareiden käytölle, jos ne otetaan käyttöön.

Vankeinhoitolaitoksella on rakennussuunnitteluohjeet, joiden mukaan uudet vankilatilat rakennetaan. Ohjeita käytetään myös soveltuvin osin vanhojen tilojen peruskorjauksissa. Liitteenä on rakennussuunnitteluohjeen ohjekortti 093-1013, joka koskee tarkkailusellin pohjaratkaisua. Tarkkailusellin yhteydessä olevan näytteenottotilan ja näytteiden tutkimustilan välissä on ikkuna, jonka alareuna on noin 80 cm korkeudella lattiapinnasta. Ikkuna voi olla värillistä lasia. Henkilökunta tarkkailee vankia tästä tutkimustilasta ikkunan kautta, mikä takaa vangille kohtuullisen yksityisyyden.

Rikosseuraamusvirasto kiinnittää vankiloiden huomiota siihen, että tarkkailuselleissä oleville vangeille annetaan asianmukaiset vuodevaatteet.

- **on ryhdyttävä toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että ajan tasalla olevia tiedotuslehtisiä jaetaan järjestelmällisesti vangeille heidän saapuessaan. Näitä lehtisiä tulisi olla saatavilla kaikilla aiheellisilla vierailu-kielillä (117 kohta).**

Vangeille tulee jakaa ajantasainen tulo-opas heidän saapuessaan vankilaan. Tulo-oppaiden päivittäminen Etelä-Suomen aluevankilassa aloitetaan keväällä 2009 järjestyssääntöryhmän mallin mukaisten järjestyssääntöjen voimaantulon jälkeen. Vantaan vankila varmistaa myös sen, että lehtisiä/tulo-oppaita on saatavilla kaikilla aiheellisilla kielillä. Rikosseuraamusvirasto varmistaa, että asiassa edetään CPT:n tavoitteen mukaisesti.

huomautukset

- **Suomen viranomaisia pyydetään ryhtymään tarvittaviin toimenpiteisiin Helsingin ja Riihimäen vankiloissa koskien sellaisten vankien, joiden epäillään kantavan laittomia aineita tai esineitä kehonsa sisällä, asianmukaista lääkärintarkastusta ja valvontaa, 113 kohdassa esitettyjen huomautusten pohjalta (113 kohta);**

Nykyisenä käytäntönä akuutisti oireileva vanki viedään terveyskeskuksen tai sairaalan päivystykseen tutkittavaksi. Tarkastus ei kuulu terveydenhuoltoyksikölle.

- **115 kohdassa mainittujen vierailuja koskevien rajoitusten käytön tulisi perustua yksilölliseen riskien arviointiin (115 kohta);**

Nykyisen lainsäädännön mukaan vankilassa voidaan järjestää normaali valvottu tapaaminen, valvomaton tapaaminen ja erityisvalvottu tapaaminen. Tapaamistilojen jaottelu perustuu lainsäädäntöön. Normaalissa valvotussa tapaamisessa koskettaminen on kielletty huumausaineiden salakuljettamisen estämiseksi. Vankilan johtajalla on kuitenkin oikeus myöntää ns. lapsitapaaminen, jossa koskettaminen on sallittu. Valvomattomissa tapaamisissa ei ole koskettelurajoituksia.

Oikeusministeriön kriminaalipoliittisella osastolla valmistellaan lainsäädäntömuutosta, jolla täsmennetään tapaamisjärjestelyjä.

- **Suomen viranomaisia pyydetään osoittamaan riittävät resurssit oikeusasiamiehen kanslialle (tai muulle riippumattomalle elimelle), jotta huolehditaan siitä, että sillä on mahdollisuus suorittaa säännöllisiä ja ennalta ilmoittamattomia vankiloiden tarkastuksia (116 kohta).**

Ulkoasiainministeriö on 30.10.2006 tekemällään päätöksellä asettanut työryhmän, jonka tehtävänä on selvittää ne toimenpiteet, joita 18.12.2002 hyväksytty YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen (1984, SopS 59-60/1989) valinnaisen pöytäkirjan ratifiointi edellyttää. Suomi on allekirjoittanut valinnaisen pöytäkirjan 23.9.2003 ja se on tullut kansainvälisesti voimaan 22.6.2006. Työryhmän on laadittava ehdotuksensa hallituksen esityksen muotoon, mikäli se katsoo tämän tarkoituksenmukaiseksi. Työryhmälle annettu määräaika päättyy 31.10.2009.

Työryhmän laatimassa luonnoksessa hallituksen esitykseksi tultaneen ehdottamaan, että Eduskunnan oikeusasiamies nimitetään kansalliseksi valvontaelimeksi, joka suorittaa pöytäkirjan mukaisia tehtäviä. Hallituksen esityksen taloudellisten vaikutusten osalta eduskunnan oikeusasiamiehelle uusi tehtävä näyttäisi edellyttävän lisävoimavaroja sekä lisäksi ainakin yhden vastuuhenkilön palkkaamista. On alustavasti arvioitu, että palkka sivukuluineen olisi vähintään 65 000 - 75 000 euron vuositasoa ja tehtävän muut toimintamenot vähintään 25 000 - 35 000 euroa. Viimeksi mainittuihin sisältyisi muun muassa tehtävän suorittamiseksi tarpeellisten, erikseen kutsuttavien asiantuntijoiden palkkioita ja matkakuluja.

Pitemmällä aikavälillä esityksen taloudelliset vaikutukset riippuisivat siitä, edellyttäisikö tehtävä esimerkiksi eduskunnan oikeusasiamiehen nykyisen tarkastustoiminnan laajentamista merkittävästi.

Taloudellisia vaikutuksia arvioitaessa olisi myös erityisesti kiinnitettävä huomiota pöytäkirjan täytäntöönpanoa valvovan YK:n alakomitean Suomelle mahdollisesti antamiin huomautuksiin tässä suhteessa (sen jälkeen kun pöytäkirja on saatettu kansallisesti voimaan).

Hallituksen esityksessä on mahdollista esittää, mitkä taloudelliset voimavarat eduskunnan oikeusasiamies saattaisi tarvita edellä mainittujen tehtävien hoitamiseksi, jotta tämä instituutio voisi toimia kansallisena valvontaelimenä pöytäkirjan tarkoittamalla tavalla, mutta eduskunta tietenkin päättää omasta budjetistaan.

tietopyynnöt

- **Suomen viranomaisten lausumat Helsingin vankilan joidenkin vankien esittämistä väitteistä siitä, että heille oli määrätty yksinäisyysrangaistus jopa neljäksi päiväksi ilman, että he olisivat saaneet turvautua virallisiin suojakeinoihin (105 kohta);**

Vankeuslain mukaan vangille ja tutkintavankeuslain mukaan tutkintavangille määrättävää kurinpitorangeistusta koskevaan päätökseen voidaan hakea muutosta. Muutosta voidaan hakea ensivaiheessa aluevankilan johtajalle tehtävällä oikaisuvaatimuksella. Aluevankilan johtajan päätöksestä saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen.

Helsingin vankilassa kaikille kurinpitorangeistuksen saaneille vangeille annetaan oikaisuvaatimusosoitus, jossa selostetaan se, miten oikaisuvaatimus tulee tehdä. Oikaisuvaatimusosoitus annetaan kurinpitokäsittelyn jälkeen samalla kuin annetaan kirjallinen päätös yksinäisyysrangaistuksesta. Oikaisuvaatimusosoitus on kirjoitettu suomen ja ruotsin kielellä. Vankilan henkilökunta selvittää tarvittaessa kurinpitopäätöksen ja oikaisuvaatimusosoituksen sisällön ulkomaalaisille vangeille sanallisesti. Tulkkia käytetään, jos asiassa on kielivaikeuksia. Aluevankilan johtajan päätökseen annetaan vastaavasti valitusosoitus hallinto-oikeuteen.

Vangilla on oikeus käyttää avustajaa kurinpitokäsittelyssä ja oikaisuvaatimuksen tai valituksen laatimisessa.

- **Suomen viranomaisten lausumat Helsingin vankilassa sovellettavasta käytännöstä velvoittaa vangit, joiden uskottiin kätkeneen laittomia aineita tai esineitä kehoonsa ja joita pidettiin sellissä jatkuvassa valvonnassa, käyttämään "lukittuja" haalareita silloin, kun eivät käyttäneet WC:tä (111 kohta).**

Rikosseuraamusvirasto antoi vuonna 2005 vartiopäälliköille suunnatun koulutustilaisuuden yhteydessä suullisen ohjeen tarkkailuhaalarien käytön lopettamisesta poliisin esitutkinnan ajaksi. Samoin haalareiden käytön lopettamisesta ohjeistettiin vankilaturvallisuustyöryhmän raportissa joulukuussa 2007. Kuitenkin Helsingin vankilassa on haalareita käytetty CPT:n käyntiin saakka huhtikuuhun 2008. Tieto haalareiden käyttökiellosta ei ollut saavuttanut Helsingin vankilaa. CPT:n käynnin jälkeen Helsingin vankila ei ole käyttänyt haalareita.

Tällä hetkellä haalareiden käyttöön liittyvä oikeudenkäynti odottaa korkeimman oikeuden käsittelyä ja haalarit ovat käyttökiellossa siihen saakka kunnes korkein oikeus antaa asiasta päätöksen. Tuon jälkeen Rikosseuraamusvirasto antaa vankiloille ohjeet tarkkailuhaalareiden käytöstä.

D. PSYKIATRISET LAITOKSET

1. Alustavat huomautukset

- **118. CPT pyytää tarkempaa tietoa mielenterveyslain muutosehdotuksista, joiden tarkoituksena on antaa oikeudelle mahdollisuus määrätä oikeuspsykiatrisille potilaille pakollinen avohoito (118 kohta);**

Tarkoituksena on uudistaa nykyisiä mielenterveyslakiin sisältyviä säännöksiä siten, että mielenterveytensä vuoksi rangaistukseen tuomitsematta jätetty henkilö voitaisiin määrätä tahdosta riippumattomaan hoitoon tietyn muunkin vakavan mielenterveyden häiriön kuin mielisairauden perusteella. Kysymykseen tulisivat vaikeat, lähellä mielisairautta olevat persoonallisuushäiriöt, kuten DSM IV-tautiluokituksen mukaiset ryhmään A kuuluvat persoonallisuushäiriöt: epäluuloinen, eristäytyvä ja psykoosiin liittyvä persoonallisuus.

Lisäksi tarkoituksena on ottaa käyttöön velvoitteinen avohoito. Asiaa käsitellyt työryhmä on ehdottanut (STM 2005), että velvoitteisen avohoidon kesto määräytyisi hoidon tarpeen perusteella. Velvoitteinen avohoito päättyisi luonnollisestikin viimeistään silloin, kun tahdosta riippumattoman hoidon tarvetta ei enää todettaisi olevan. Tahdosta riippumattomaan hoitoa koskeva päätös tulisi uudistaa puolivuositain ja alistaa hallinto-oikeuden vahvistettavaksi. Hoitoa koskevat hoitosuunnitelman mukaiset palvelut annettaisiin avopalveluina henkilön asuinkunnassa. Jos velvoitteisessa avohoidossa oleva potilas ei noudattaisi hänen kanssaan laadittua hoitosuunnitelmaa tai hänen terveydentilansa sitä edellyttäisi, henkilö voitaisiin ottaa sairaalaan ilman erillistä tarkkailulähetystä. Sairaalassa arvioitaisiin tahdosta riippumattoman hoidon tarve mielenterveyslain säännösten ja menettelytapojen mukaan.

Uudistuksen edellytyksiä ja toteuttamistapaa koskeva arviointi ja valmistelu on vireillä sosiaali- ja terveysministeriössä. Toistaiseksi hallitus ei ole päättänyt uudistuksen toteuttamisaikataulusta. Valtion mielisairaalat ovat ilmoittaneet olevansa omalta osaltaan valmiita tukemaan uudistuksen toteuttamista muun muassa toimimalla asiantuntijoina velvoitteista avohoitoa koskevia palveluja toteutettaessa.

- **119 CPT pyytää tarkempia tietoja mahdollisuuksista laajentaa EVA-yksikköä tai avata vastaava laitos suur-Helsingin alueelle (119 kohta).**

EVA-yksikössä ja vastaavassa toisessa yksikössä Niuvanniemen nuoriso-osastolla, erityistasojen sairaansijoja on yhteensä 24. Yksiköt ovat toimineet nyt 6 (EVA) ja 5 (Niuvanniemen nuoriso-osasto) vuotta. Tänä aikana EVA-yksikössä sairaansijojen käyttöaste on ollut hyvä, mutta Niuvanniemen nuoriso-osastolla on toisinaan ollut vajaakäyttöä. Vaikkakin vaikeahoitoisille nuorille tarkoitetuissa yksiköissä vaikuttaisi olevan riittävästi kapasiteettia vastata erityisten vaarallisten ja vaikeahoitoisten nuorten hoidosta, Helsingin yliopistollinen keskussairaala on muuttamassa yhden jo toimivan nuorisopsykiatrisen sairaalaosaston toimintaa Kellokosken sairaalassa siten, että siellä voitaisiin hoitaa erityisen vaikeahoitoisia nuorisopotilaita. Tämä suur-Helsingin alueella toimiva yksikkö tarjoaisi palvelujaan toiminta-alueensa nuorille.

2. Epäasiallinen kohtelu

120. CPT pyytää, että Vanhan Vaasan psykiatrisen sairaalan johto säännöllisesti muistuttaa henkilökuntaa siitä, että potilaita tulisi kohdella kunnioittavasti ja että minkäänlaista epäasiallista kohtelua – mukaan lukien sanallista väkivaltaa – ei hyväksytä eikä sitä sallita.

Vanhan Vaasan lausunnon mukaan sairaalassa on menetelty ja tullaan menettelemään jatkossakin CPT:n lausuman mukaisesti.

3. Potilaiden elinolot

- a. Erityisen vaikeahoitoisten alaikäisten psykiatrisen tutkimus- ja hoitoyksikkö (EVA)

122. CPT suositaa, että EVA –yksikössä ryhdytään toimenpiteisiin, joilla varmistetaan, että kaikille nuorisopotilaille voidaan tarjota mahdollisuus päivittäiseen ulkoliikuntaan sekä turvallisessa että ahdistamattomassa ympäristössä.

EVA -yksikön lausunnon mukaan CPT:n tarkastuksella saama käsitys siitä, että joku nuori olisi ollut EVA-yksikössä 6 viikkoa yhteen menoon ilman ulkoilumahdollisuutta, on virheelinen. Kyseessä lienee vapaakävelymahdollisuudesta. Vapaakävelyyn oikeutettu nuori saa itsenäisesti poistua osastolta ulkoilemaan. Vapaakävelymahdollisuutta kaikilla nuorilla ei välttämättä ole jopa useampiin viikkoihin. Nuoret ulkoilevat kuitenkin hoitajien seurassa, osallistuvat ryhmäulkoiluun ja liikuntaan. Jos nuori ei sairautensa vuoksi kykene ryhmätöihin, hän ulkoilee hoitajan tai tarvittaessa kahden hoitajan valvomana.

Niuvanniemen sairaalassa aidattu sisäpiha-alue ulkoilua varten oli valmiina jo nuoriso-osaston aloittaessa toimintansa eli se otettiin suunnittelussa huomioon.

4. Henkilöstö ja hoito

126. CPT katsoo, että Vanhan Vaasan sairaalassa ei nykyinen (kahdesti vuodessa tapahtuva) virallinen monitieteinen kliininen tarkastelu ole riittävä ja suosittelee, että Vanhan Vaasan sairaalassa ryhdytään toimenpiteisiin, joilla kehitetään potilaiden kliinistä uudelleenarviointia 126 kohdassa esitettyjen huomioiden perusteella.

Hoitosuunnitelmien tekemisessä korostuu potilaskohtaisten tarpeiden huomioon ottaminen sekä suunnitelman tarkastelun tiheyden että suunnitelman tarkasteluun osallistuvan henkilökunnan määrittäjänä. Toisaalta hoitosuunnitelman tarkastelu on vain osa sitä kliinistä moniammatillista tarkastelua, jota potilaiden kohdalla jatkuvasti toteutetaan. Valtion mielisairaaloitten johto on kuitenkin tietoinen kehittämistarpeista tämän asian suhteen. Henkilökunnan koulutustasoa nostaminen on ollut yksi valtion mielisairaaloitten strategisista kehit-

tämislinjoista. Työssä tarvittavan osaamista on kehitetty muun muassa jatko- ja täydennyskoulutuksella.

Sairaalan tulosohjauksella tullaan ohjaamaan hoidon kehittämistyötä niin, että Vanhan Vaasan sairaalassa hoitosuunnitelmia tarkistettaisiin moniammatillisissa hoitokokouksissa riittävän usein. Tarkistuksen tiheyden tulee määräytyä potilaan tarpeen mukaisesti.

127. CPT toistaa aikaisemman antamansa suosituksen siitä, että kaikkiin Suomen psykiatriin hoitolaitoksiin, jossa on turvauduttu sähköshokkihoitoon (ECT) perustetaan erityinen rekisteri, jonne kirjataan sähköshokkihoitotapaukset ja että potilaalta pyydetään nimenomainen suostumus ennen tämän terapian läpikäyntiä. (kts kohta 140)

Potilailta, joille annetaan sähköhoitoa, pyydetään suostumus ennen hoidon antamista, jonka lisäksi hoidon toteuttamisesta ja vaikutuksista tehdään yksityiskohtaiset merkinnät potilasasiakirjoihin. ECT-laboratoriossa on (osana sairauskertomusjärjestelmää) tieto hoidetuista potilaista ja hoitokertojen seuranta anestesiakertomuksineen (anestesia-ääkäri). Hoito annetaan unilateraalisesti anestesiassa ja käyttäen lihasrelaksaatiota. Erityisesti vaikeaa masennusta hoidettaessa sähköhoitoa pidetään tarpeellisena, lääketieteellisesti perusteltuna hoitona.

Valvontaviranomaisten tietoon ei ole tullut potilasturvallisuusongelmia tai moitteisiin johtaneita menettelyjä sähköhoitoa annettaessa. Kansallisesti yhdenmukaiseen sähköiseen potilaskertomusjärjestelmään siirryttäessä tiedon kerääminen annetuista sähköhoidoista yksinkertaistunee.

128. CPT pyytää Suomen viranomaisia pyrkimään siihen, että useammat Vanhan Vaasan sairaalan potilaat osallistuisivat toimintoihin, jotka vastaavat heidän yksilöllisiä tarpeitaan ja kykyjään. Lisäksi yksilöllisen ja ryhmäpsykoterapian tarjontaa tulisi lisätä.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että CPT:n ilmaisemaan tavoitteeseen pyritään käytettävissä olevien resurssien puitteissa. Niuvanniemen sairaalaan on muun muassa perustettu 6 toimintaterapeutin virkaa CPT:n vuoden 2003 vierailun jälkeen. Myös Vanhan Vaasan sairaalan tilojen laajetessa mahdollisuudet potilaita aktivoiviin toimintoihin paranevat.

Valtion mielisairaaloiden henkilöstön työnohjaukseen on kiinnitetty erityistä huomiota ja henkilöstö on osallistunut runsaasti viime vuosina myös täydennyskoulutukseen. Osana valtion mielisairaaloiden tulosohjausta kiinnitetään huomiota hoidon edelleen kehittämiseen.

130. CPT katsoo, että pätevän psyko-sosiaalista kuntouttavaa toimintaa antavan henkilökunnan määrää on lisättävä Vanhan Vaasan psykiatrisessa sairaalassa.

Tulosohjauksen osana kiinnitetään huomiota hoidon kehittämiseen valtion mielisairaaloissa ja osana tätä tarkoituksenmukaiseen henkilöstörakenteeseen.

5. Rajoittamiskeinot/eristäminen

131. CPT kiinnittää huomiota siihen, että EVA -yksikön henkilökunnan on pysyttävä valppaana, jotta vältetään klaustrofobian tunne tai hengitysvaikeuksien pelko potilailla, kun heihin sovelletaan rullaamista maton sisään rajoituskeinona.

EVA -yksikön lausunnon mukaan tähän asiaan kiinnitetään koko ajan huomiota. Henkilökunta osallistuu vuosittain täydennyskoulutukseen turvallisen ja terapeutin fyysisen raajoittamisen tekniikoissa, ja kaikki uudet henkilökunnan jäsenet koulutetaan näihin seikkoihin.

Tässä yhteydessä halutaan saattaa CPT:n tietoon, että mattoon käärimistä käytettiin satunnaisesti kokeellisena hoitomuotona Niuvanniemen sairaalan alaikäisten hoito-osastolla v. 2004-05. Tästä hoitomuodosta on sittemmin täysin pidättäytytty, koska muut rauhoittelu- ja rajoittamiskeinot (ilman eristämistä) on koettu paremmin nuorta potilasta palveleviksi ja tehokkaammiksi.

134. CPT haluaa saada tiedon Vanhan Vaasan sairaalassa jo käynnistettyjen toimenpiteiden toteuttamisesta eristysten vähentämiseksi ja niiden olosuhteiden kehittämiseksi, joissa potilaat ovat eristyksissä.

Lisäksi komitea haluaa saada tietoa sen koko maan kattavan arvioinnin tuloksista, joka koskee psykiatrisissa laitoksissa käytettyjä menettelyjä ja toimintoja mukaan lukien eristystoimenpiteitä, sekä sen merkitystä lainsäädäntötasolla.

Suomen viranomaiset ilmoittivat 29 päivänä elokuuta 2008 päivätyssä kirjeessään CPT:lle, että Vanhan Vaasan psykiatrisessa sairaalassa ryhdytään toimenpiteisiin eristämiseen turvautumisen vähentämiseksi. Tätä palvelee tehokkaamman kirjausjärjestelmän käyttöönotto (jolla voidaan tarkkailla toimenpiteen määräämisperusteita ja eristämisen kestoa) ja kuntouttavien toimintojen kehittäminen (uusien tällaisia toimintoja varten suunniteltujen tilojen järjestäminen ja sen jälkeen erikoistuneen henkilökunnan palkkaaminen). Lisäksi ryhdytään toimenpiteisiin, joilla on tarkoitus kehittää olosuhteita, joissa potilaat ovat eristyksissä (esim. kyseisten potilaiden kanssa käytävien keskustelujen lisääminen, mahdollisuus saada luettavaa ja radio). Yleisemmällä tasolla psykiatrisissa laitoksissa käytettävät menetelmät ja menetelmät (kuten eristäminen) tullaan tarkistamaan vuoden 2009 aikana käynnistettävien lakiuudistusten yhteydessä.

Vanhan Vaasan sairaalassa on lisätty keskusteluja eristyksessä olevan potilaan kanssa. Mahdollisuus saada ajanvietettä eristystilaan on pääsääntö. Sairaalan moniammatillinen eristystyöryhmä on ideoinut eristystoiminnan inhimillistämistä. Eristystyöryhmä on muun muassa haastatellut sairaalassa eristyksessä olleita potilaita ja eristystoimintaa kehitetään näitä toiveita kuunnellen. Pian valmistuvan uudisrakennuksen eristystiloihin saadaan kalustusta ja muin vastaavin keinoin pyritään tekemään olosuhteita potilaille aiempaa paremmiksi. Mahdollisuuksien mukaan käytetään eristystilana potilaan omaa huonetta, jolloin potilaalla on omat tutut tavaranansa ympärillään, mahdollisuus halutessaan katsella tv-ohjelmia jne. Erityisesti kiinnitetään huomiota inhimillisen kohtelun tärkeyteen.

Vanhan Vaasan sairaalasta saadun tiedon mukaan CPT:n raportoima eristettyjen potilaiden lukumäärä on 2,5 kertainen Vanhan Vaasan sairaalan ilmoittamaan eristyslukuun. Tämä

vuonna sairaalan potilaista 11 on ollut eristettynä. Heistä kuusi on sellaisia, joilla eristyksiä on paljon ja eristykset ovat pitkiä. Vanhan Vaasan sairaalan johtavan lääkärin kierrolla käsitellään aina moniammatillisen tiimin kanssa jokainen sellainen potilastapaus, jolla on taustallaan yli viikon kestänyt eristys.

Koko maata koskevaan tietopyyntöön viitaten tuomme esiin seuraavaa:

Suomen psykiatrisissa sairaaloissa käytetään huone-eristystä, jota kutsutaan eristykseksi ja leposide-eristystä, jota kutsutaan lepositeisiin asettamiseksi. Mielenterveyslaki määrittelee edellytykset näiden käyttämiselle, eikä suurempaa tarvetta lainsäädännön tarkistamiselle ole noussut esille. Kansallista mielenterveys- ja päihdesuunnitelmaa laatinut työryhmä on ehdotanut, että pakkotoimia käytettäessä tulisi ottaa huomioon potilaan jo edeltä käsin ilmoittama hoitotahto esimerkiksi eristämiseen jouduttaessa se, käytetäänkö huone-eristystä vai lepositeisiin asettamista.

Itsemääräämisoikeuden rajoitusten käyttöä seurataan kahdella eri tavalla:

1. sairaalat raportoivat lääninhallituksille kahden viikon välein toteuttamistaan itsemääräämisoikeuden rajoituksista, myös sen kestosta.
  2. hoitoilmoitusrekisteriin ilmoitetaan hoitajakson päättyessä, onko potilaaseen kohdistettu hoidon aikana pakkotoimia.
- Ongelmana on, että nämä kaksi seurantajärjestelmää eivät riittävästi keskustele keskenään eikä niillä ole yhteisiä rekistereitä.

Suomessa turvaututaan edelleen paljon tahdosta riippumattomaan psykiatriseen hoitoon. Noin kolmannes potilaista on tahdosta riippumattomassa hoidossa. Eristyksen kokee vuosittain noin 8 % kaikista hoidossa olleista potilaista, hieman yli 4 % lepositeisiin asettamisen ja hieman yli 3 % tahdonvastaisen injektio-lääkityksen. Määrät ovat pysyneet muuttumattomana koko seuranta-ajan v 2002-2007. Alueelliset erot ovat merkittäviä.

Kansallisen mielenterveys- ja päihdesuunnitelman mukaisesti tarkoituksena on käynnistää valtakunnallinen ohjelma itsemääräämisoikeuden rajoitusten käytön vähentämiseksi psykiatrisessa hoidossa. Tähän ohjelmaan, joka toteutuu vuosina 2009-2015, tulevat osallistumaan kaikki psykiatriset sairaalat Suomessa. Ohjelmaa koordinoi Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Ohjelmalla tähdätään itsemääräämisoikeuden rajoitusten käytön vähentymiseen noin 40 prosentilla.

Lisäksi Niuvanniemen sairaalassa käynnistyi vuonna 2008 potilaiden itsemääräämisoikeuden rajoitusten vähentämiseen tähtäävä kehittämishanke. Hanke päättyi vuoden 2009 lopussa, jota ennen arvioidaan kehittämishankkeen jatkosuunnitelma. Hankkeen tarkoituksena on vähentää pakkokeinojen käyttöä Niuvanniemen sairaalassa ja tuottaa tietoa oikeuspsykiatrisen hoidon kehittämiseksi.

135. CPT kiinnitti huomiota siihen, että EVA -yksikössä kirjaamistavat rajoitusmattojen ja kemiallisen rajoittamisen käyttöä tulisivat olla samat kuin turvaututtaessa mekaaniseen rajoittamiseen ja eristämiseen EVA-yksikössä.

EVA -yksikön kirjaamiskäytännöt ovat voimassa olevan mielenterveyslain mukaiset. Lainsäädäntöä uudistettaessa otetaan huomioon CPT:n näkemykset ja samalla rajoittamiskäytäntöjä koskevat säännökset ja kirjaamismenettelyt tarkistetaan.

136. CPT rohkaisee Suomen viranomaisia jatkamaan pyrkimyksiään, että kaikki potilaiden kanssa välittömässä yhteydessä olevat henkilökunnan edustajat saivat työn ohessa säännöllistä koulutusta kiinnittämiseksi ja muissa kiihtyneiden tai väkivaltaisten potilaiden rajoittamiskeinoissa.

Asiaan on kiinnitetty hoitoyksiköissä jatkuvasti huomiota. Muun muassa EVA-yksikössä toimitaan CPT:n suositusten mukaisesti samoin valtion mielisairaaloissa. Valtakunnallisessa pakon käyttöä vähentävässä ohjelmassa koulutus tulee olemaan yksi keskeisistä toimintamuodoista. Tarkoituksena on, että psykiatrisessa sairaalahoidossa pakon käyttöä vähentävä ohjelma sisältää tahdosta riippumatonta hoitoa, hyviä käytäntöjä ja asenteiden muuttamista esimerkiksi koulutuksen ja sairaaloiden välisen vertaisarvioinnin avulla.

6. Suojakeinot

138 CPT toistaa suosituksensa siitä, että olemassa olevaa lainsäädäntöä on muutettava niin, että harkittaessa tahdosta riippumattomaan sairaalahoitoon sijoittamista ja asiaa uudelleen harkittaessa käytettävissä on (potilaan sijoitussairaalaan riippumaton) psykiatrisen kannanotto.

Tahdosta riippumattomaan hoitoon otettaessa edellytetään mielenterveyslain nojalla neljän lääkärin arvio tahdosta riippumattoman hoidon edellytysten täytymisestä, minkä on katsottu olevan riittävä takaamaan potilaan oikeusturvan. Potilaalla on kaksipuolainen oikeus valittaa hoitoon määräämisestä ja tulla myös suullisesti kuulluksi. Alaikäisten kohdalla jo ensimmäinen hoitopäätös alistetaan hallinto-oikeuden vahvistettavaksi. Päätös hoidon jatkamisesta alistetaan aina hallinto-oikeudelle. Potilaalla on oikeus hakea muutosta hallinto-oikeudelta hoitoon määräämisestään ja tulla myös suullisesti kuulluksi hallinto-oikeudessa tai korkeimmassa hallinto-oikeudessa.

Kansallisessa mielenterveys- ja päihdesuunnitelmassa on ehdotettu, että psykiatrisen sairaalahoitoon luodaan ulkopuolisen asiantuntijan arvioimiskäytäntö (second opinion) perustuen CPT:n kannanottoon. Sillä pyrittäisiin lisäämään päätöksenteon luotettavuutta, avoimuutta ja läpinäkyvyyttä sekä tahdosta riippumattomassa hoidossa olevan henkilön oikeusturvaa. Ulkopuolinen asiantuntija olisi hoito-organisaatiosta erillinen psykiatri, joka voisi hyödyntää arviossaan myös kokemusasiantuntijoita. Tarkoituksena on, että sairaalat avustaisivat potilasta löytämään ulkopuolisen asiantuntijan, mikäli potilas sitä haluaa.

Mielenterveyslain uudistuksen yhteydessä tullaan arvioimaan myös tahdosta riippumatonta hoitoa koskevien säädösten uudistamistarpeet ottaen huomioon muun ohella CPT:n suositukset.

139. CPT suosittelee, että Suomen viranomaiset ryhtyvät tehokkaihin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että tahdosta riippumatonta sairaalahoitoa käytettäessä on aina tarkoituksenmukainen ja nopea tuomioistuinkäsittely. Lisäksi olisi ryhdyttävä toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että psykiatrisilla potilailla on todellinen oikeus tulla henkilökohtaisesti kuulluksi tuomarin toimesta silloin, kun kyseessä on tahdosta riippumaton sairaalaan määrääminen.

Mielenterveyslain 24 §:n mukaan sairaalan lääkärin päätöksestä, joka koskee määräämistä hoitoon tai hoidon jatkamista tahdosta riippumatta, saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Ongelmallista on, että asian käsittelyaika hallinto-oikeudessa saattaa muodostua pitkäksi.

Mielenterveyslakia uudistettaessa tullaan arvioimaan terveysviranomaisten ja oikeusviranomaisten tehtävät tahdosta riippumattoman hoidon aloittamisessa ja jatkamisessa potilaiden oikeusturvan varmistamiseksi. Arviota tehtäessä otetaan huomioon muun ohella CPT:n esittämät näkemykset.

140. CPT suosittelee, että EVA-yksikössä ja Vanhan Vaasan sairaalassa (samoin kuin kaikissa muissa Suomen psykiatrisissa laitoksissa) on otetaan käyttöön erityinen lomake, joka koskee perusteltua suostumusta hoitoon ja jonka allekirjoittaa potilas ja (jos hän ei siihen pysty) hänen laillinen edustajansa. Asianomaista lainsäädäntöä olisi muutettava niin, että ulkopuolisen psykiatrin mielipide vaaditaan kaikissa tapauksissa, joissa potilas ei ole samaa mieltä laitoksen lääkäreiden esittämästä hoidosta; lisäksi potilaiden pitäisi pystyä valittamaan pakollisesta hoitopäätöksestä tuomioistuimeen.

Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (potilaslaki) 6 §:ssä edellytetään, että hoito toteutetaan yhteisymmärryksessä potilaan kanssa. Jos potilas kieltäytyy tietystä hoidosta tai hoitotoimenpiteestä, häntä on mahdollisuuksien mukaan hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan muulla lääketieteellisesti hyväksyttävällä tavalla. Jos täysi-ikäinen potilas ei mielenterveydenhäiriön, kehitysvammaisuuden tai muun syyn vuoksi pysty päättämään hoidostaan, potilaan laillista edustajaa taikka lähiomaista tai muuta läheistä on ennen tärkeän hoitopäätöksen tekemistä kuultava sen selvittämiseksi, millainen hoito parhaiten vastaisi potilaan tahtoa. Jos tästä ei saada selvitystä, potilasta on hoidettava tavalla, jota voidaan pitää hänen henkilökohtaisen etunsa mukaisena.

Hoidon linjauksista keskustellaan potilaan kanssa siten, että hän voi sen ymmärtää, mutta Suomessa hoidon toteuttaminen ei edellytä kirjallista suostumusta. Potilaan hoitoa koskeva mielipide kirjataan potilasasiakirjoihin. Käytäntöjen tulee olla psykiatriassa ja somaattisessa hoidossa samanlaiset. Edellä mainitun potilaslain nojalla potilaalla on oikeus kieltäytyä hoidosta. Mielenterveyslaissa on määritelty edellytykset potilaan tahdon vastaiselle hoidolle.

Mielenterveyslakia uudistettaessa joudutaan arvioimaan laajasti Suomessa noudatettavia käytäntöjä ja mahdollisia vaihtoehtoisia menettelytapoja. Tässä yhteydessä arvioidaan myös CPT:n esittämien suositusten toteuttamismahdollisuuksia.

141. CPT toistaa suosituksensa siitä, että kaikille uusille sairaalaan otetuille potilaille (ja heidän sukulaisilleen) annetaan järjestelmällisesti esite, jossa on ymmärrettävällä tavalla esitetty kaikki potilaiden oikeudet (mukaan lukien oikeus valittaa asianmukaisille ulkopuolisille elimille) laaditaan esite ja annetaan järjestelmällisesti potilaille ja heidän perheilleen silloin, kun potilas otetaan sairaalaan.

Käytäntö on jo olemassa useissa sairaaloissa. Myös yhteistyö potilasjärjestöjen kanssa on tässä asiassa tärkeätä.

143. CPT suosittelee ryhtymistä toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että tahdosta riippumattomaan hoitoon otetuilla psykiatrisilla potilailla on tehokas oikeus (hoitoon

ottavasta sairaalasta riippumattomaan) oikeudelliseen apuun, tarvittaessa ilman kustannuksia.

Oikeusaputoiminta on tarkoitettu myös psykiatristen potilaiden tueksi. Potilailla on oikeus ottaa halutessaan yhteys oikeusavustajaansa. Potilasasiamiesten velvollisuutena on tarvittaessa avustaa potilasta terveyden- ja sairaanhoitoon liittyvissä oikeudellisissa asioissa. Kunnallinen oikeusaputoiminta on varattomille kuntalaisille maksuton. Nykyisten oikeuksien ja rakenteiden toteutumista tullaan selvittämään muun muassa osana potilasasiamiestoiminnan uudistamista.

144. CPT suosittelee, että ryhdytään toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että Suomen psykiatrisissa laitoksissa käy säännöllisesti riippumattomia, ulkopuolisia elimiä, jotka ovat vastuussa potilaiden hoidon tarkastuksesta. Näillä elimillä tulisi erityisesti olla valtuutus keskustella kahden kesken potilaiden kanssa, ottaa suoraan vastaan heidän mahdollisia valituksiaan ja tehdä tarpeellisia suosituksia. Lisäksi kaikkien psykiatristen laitosten johdolle pitäisi asianmukaisesti ilmoittaa kaikkien niiden tiloissa suoritettujen tarkastusten tuloksista.

Suomalaisessa terveydenhuollossa on omat vakiintuneet vastuut ja käytännöt lakien, asetusten, laatusuositusten ja spesifisten Käypä Hoito –suositusten sekä kansainvälisten sopimusten ja suositusten noudattamisesta.

Psykiatrisissa sairaaloissa käyvät säännöllisesti valvontakäynneillä sekä eduskunnan oikeusasiamies että lääninhallituksen edustajat. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston ja lääninhallitusten yhteistyöryhmä on laatinut tarkastuskäynneille yhtenäiset ohjeet, joita kaikki lääninhallitukset käyttävät. Myös valtion laitoksissa käyvät valvontakäynneillä eduskunnan oikeusasiamies ja lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosaston edustajia. Ulkopuolisten ja riippumattomien arviointien lisääminen hoidon ja hoitojärjestelmän kehittämisessä on suositeltava kehityssuunta.